

ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ
ҲУҚУҚИ

ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ
ҲУҚУҚИ

фанига схемали ўқув-методик қўлланма

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2001

34(43)

Ў-32

Муаллифлар гуруҳи:

- А. Азизхужаев — юридик фанлар доктори, профессор
О. Хусанов — юридик фанлар доктори, профессор
Х. Азизов — юридик фанлар номзоди, доцент
А. Шукуруллаев, А. Рахимов, Р. Исаев

Масъул муҳаррир:

- А. Азизхужаев — юридик фанлар доктори, профессор

Китобхона

СамСХИ

Анн. №

349822

СУЗ БОШИ

Мустақил Ўзбекистон Республикаси ўз халқи танлаб олган йўл эркин бозор иқтисодиётига асосланган демократик ҳуқуқий давлат қуриш ва адолатли фуқаролик жамияти барпо этишни ўз олдига мақсад қилиб қўйди.

Шу асосда 1992 йил 8 декабрда Ўзбекистон ўзининг мустақил Конституцияси — Асосий Қонунини қабул қилди. Конституция ўз моҳиятига кўра жамиятдаги барча муносабатларнинг ҳуқуқий асосини белгилаб беради. Конституция инсонларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя этишда асосий мезондир. Шунинг учун ҳар бир фуқаронинг Конституцияни ўрганиши унинг вазифасидир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январда «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги фармойиши қабул қилинди. Ушбу фармойишнинг мақсади: Ҳаётимизнинг асосий қонуни бўлмиш Ўзбекистон Конституциясининг жамиятдаги ўрни ва аҳамиятини, маъно-мазмунини ва моҳиятини ўрганиш, ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, тафаккури ва маданиятини тарбиялаш ҳамда юксалтириш, шунингдек Конституцияни билиш, унинг мазмун моҳиятини тарғиб ва ташвиқ қилишдан иборат, ана шу фармойиш кўрсатмасидан келиб чиқиб ушбу Ўзбекистон Республикаси «Конституциявий ҳуқуқ» фанига схемали ўқув методик қўлланмани Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишга қаратилган муҳим восита деб ҳисоблаш мумкин.

профессор А. А. Азизхўжаев

Ў Б Ў Л И М

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ

1. 1. Конституциявий ҳуқуқ тушунчаси

Конституциявий ҳуқуқ — бу асосий ижтимоий муносабатларни тартибга соловчи ҳуқуқий нормалар йиғиндисидан иборат

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий тузуми асосларини

Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари ва эркинликлари, уларнинг кафолатлари ва бурчларини

Маъмурий-ҳудудий ва давлат тузилишини

Сайлов тизимини

Ҳокимият тизими ва Давлат органлари тизимини ташкил этиш ҳамда фаолиятининг асосий принципларини

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш асосларини

М
у
с
т
а
ҳ
к
а
м
л
а
й
д
и

1. 2. Конституциявий ҳуқуқ нормалари

Конституциявий ҳуқуқ нормалари — давлат томонидан белгиланган умуммажбурий қоидалар бўлиб, Конституциявий ҳуқуқ предметини ташкил этувчи муносабатларни тартибга солади

Конституциявий нормалар хусусиятлари

тартибга солаётган ижтимоий муносабатларни ўзига хослигига кўра алоҳида мазмунга эга

алоҳида манбаларда белгиланганлигига кўра (Конституция, конституциявий қонунлар ва бошқа манбаларда)

унда ифода этилган қоидалар умумтартибга солиш, таъсис этиш ва вазифаларни белгилаш характериға эга (норма принциплар, декларациялар ва бошқалар).

буйруқ, кўрсатмаларнинг таъсис тавсифига эга (ўзининг барча ҳуқуқий тизимини барпо этиш асосини белгилайди)

алоҳида амалга ошириш механизмиға эга (аниқ бўлмаган ҳуқуқий муносабатлар нормаларини амалга ошириш ҳам мумкин)

субъектларнинг алоҳида таркиби, конституциявий муносабат иштирокчилари (халқ, давлат ва бошқалар)ға эга

тузилишининг ўзига хос хусусиятларига эга (санкцияни назарда тутмаган ҳолда)

1. 3. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг тартибга солиш предмети

Конституциявий ҳуқуқ предмети — мазкур ҳуқуқ соҳаси билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган муносабатлар қуйидаги институтларни ташкил қилади

конституциявий тузум асослари

шахс ҳуқуқий ҳолати

давлат ва маъмурий ҳудудий тuzилиши

сайлов тизими

қонун чиқарувчи ҳокимият тизими

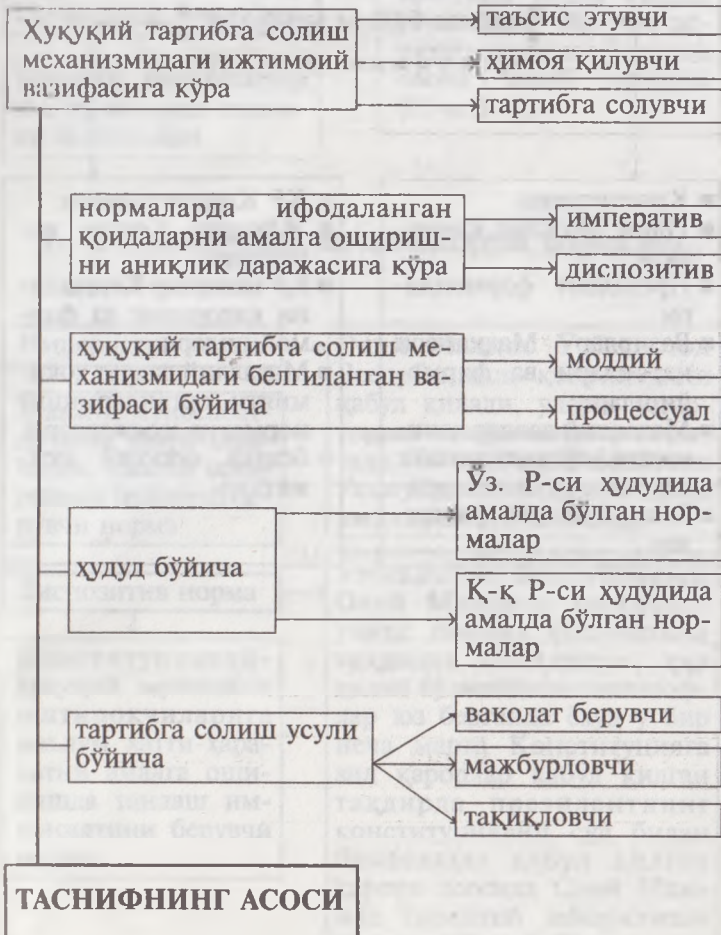
ижро этувчи ҳокимият тизими

суд ҳокимияти тизими

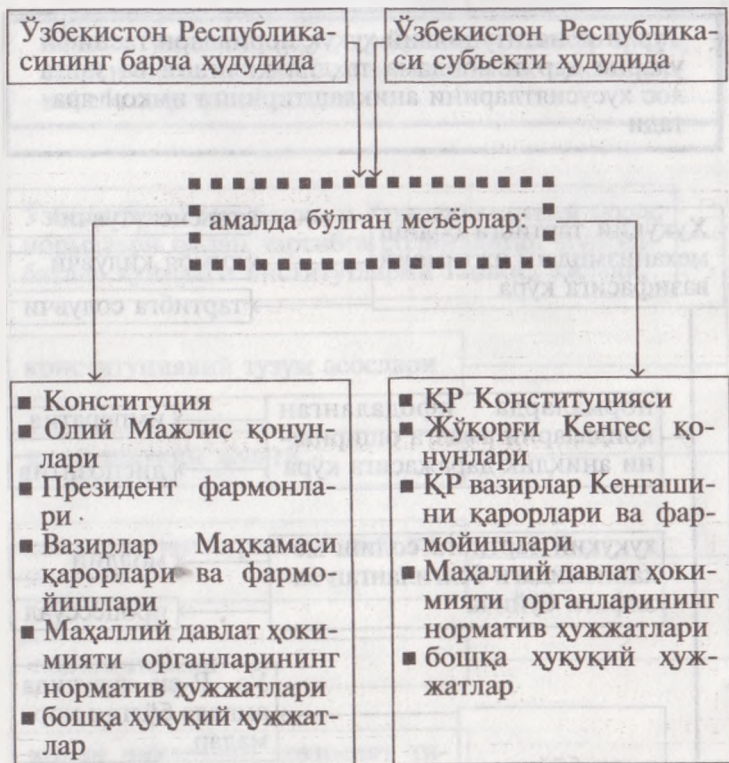
маҳаллий давлат ҳокимияти ва ўзини ўзи бошқариш тизими

1. 4. Конституциявий ҳуқуқий нормалар таснифи

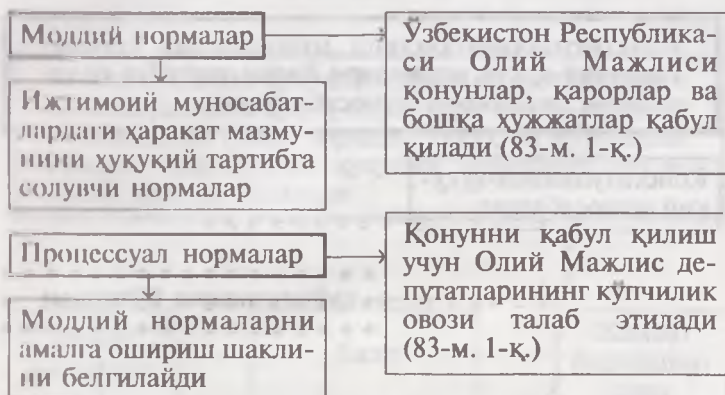
Турли конституциявий ҳуқуқ нормалари таснифи уларни ҳар томонлама таҳлил қилишга ва ўзига хос хусусиятларини аниқлаштиришга имкон яратди

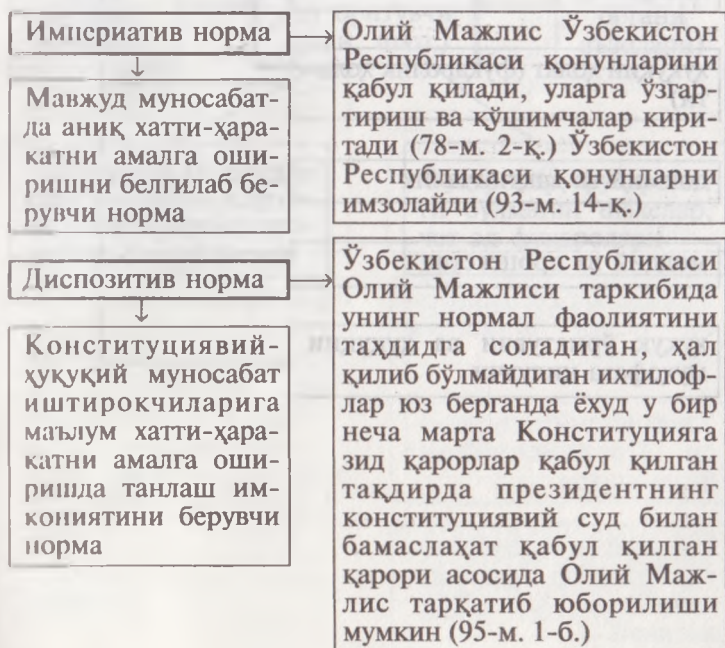
1. 5. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг амал қилиш ҳудуди

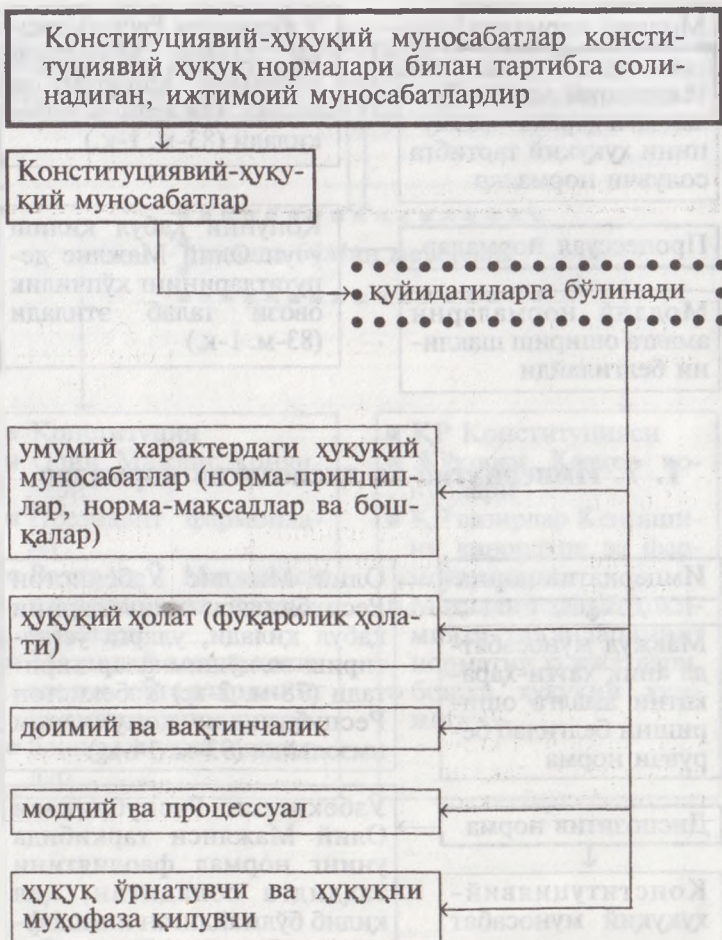
1. 6. Моддий ва процессуал нормалар

1. 7. Императив ва диспозитив нормалар

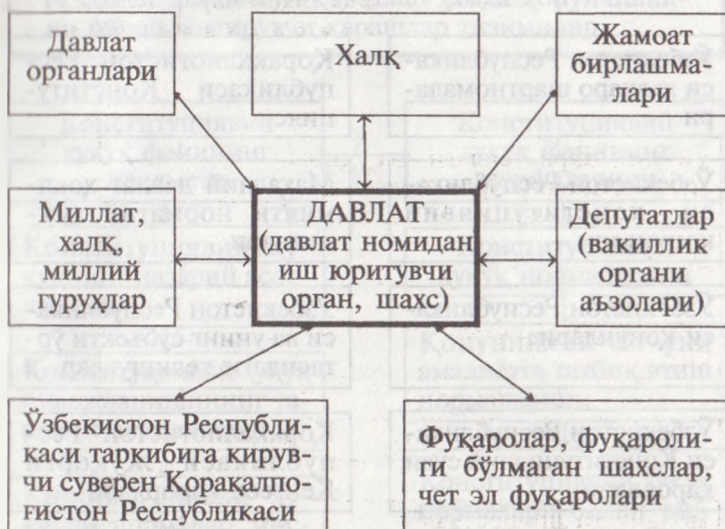

1. 8. Конституциявий-ҳуқуқий муносабатлар

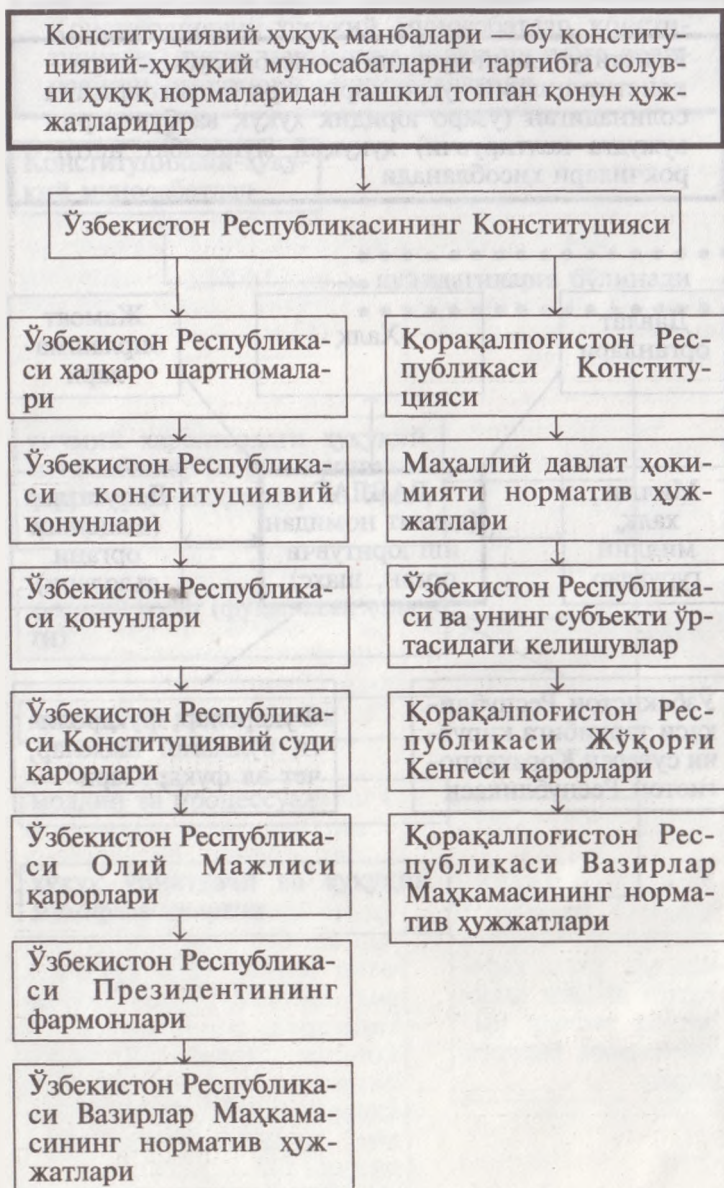

1. 9. Конституциявий ҳуқуқий муносабат субъектлари

Конституциявий-ҳуқуқий муносабат субъектлари — конституциявий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган (ўзаро юридик ҳуқуқ ва бурчларни вужудга келтирувчи) ҳуқуқий муносабат иштирокчилари ҳисобланади

1. 10. Конституциявий ҳуқуқ манбалари

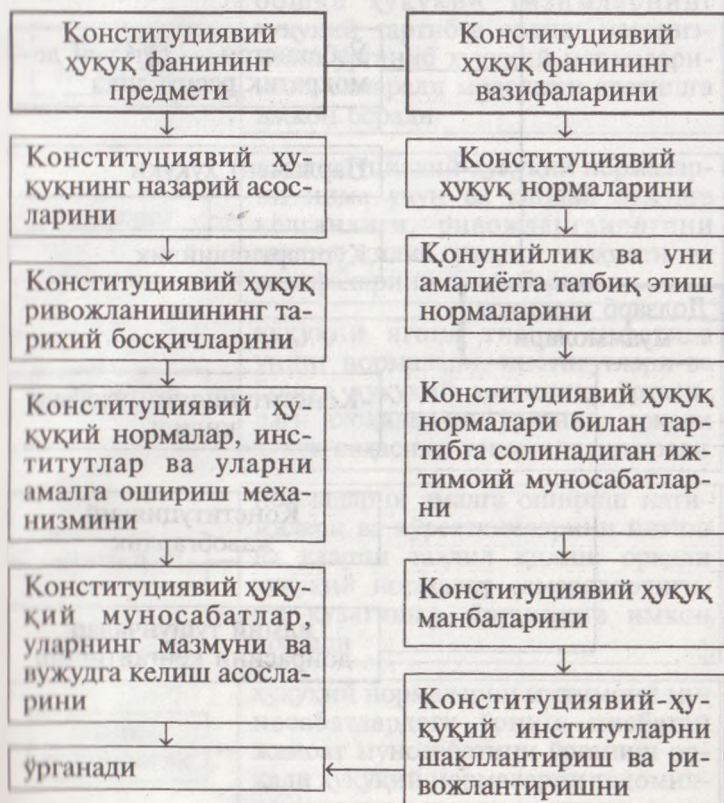

2-б ў л и м

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ ФАНИ

2. 1. Конституциявий ҳуқуқ фанининг тушунчаси ва предмети

Конституциявий ҳуқуқ фани — бу конституциявий институтлар ҳақидаги тасаввур ва билимлар, конституциявий нормалар ва улар орқали тартибга солинадиган муносабатлар ҳамда қонунчиликни ривожлантирувчи қарашлар тизимидир.

2. 2. Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи фанини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари

Биринчи навбатда, конституциявий институтларни илмий анализ қилишга эътибор бериш

Халқ ҳокимиятчилиги

Ҳокимиятнинг бўлиниши

Ўзбекистон — суверен демократик республика

Парламент ҳуқуқи

Кўппартиявийлик

Долзарб тадқиқот муаммолари

Конституцияни муҳофаза қилиш

Конституциявий жавобгарлик

илмий тушунчалар доирасини кенгайтириш

2. 3. Конституциявий ҳуқуқ фани усули

Усул деб, илмий изланишларда қўлланилувчи воситалар, қоидалар мажмуаси тушунилади

Конституциявий — ҳуқуқий нормаларни, институтларни моҳиятини объектив ўрганиш учун маълум усуллар қўлланилади

шаклий —
юридик усул

соҳа, институтлар ва нормалар ички тузилиши нормани шаклий аниқлигини, уларни тизимлаштиришни таҳлил қилади

ҳуқуқий
таққослаш

бошқа ҳуқуқий тизимларнинг ҳуқуқий тартибга солиш механизмини ўрганиб ҳуқуқий нормаларнинг самарали моделини яратишга имкон беради

тарихий

конституциявий-ҳуқуқий нормаларни нима учун ва қандай вужудга келганлиги, ривожланганлигини таҳлил қилиб уларни моҳияти ва вазифаларини очиб беради

тизимли

ҳуқуқни ягона тизим сифатида унинг нормалари, институтлари ва бошқа ҳуқуқий ҳодисалар ўртасидаги алоқаларини ўрганиш орқали ҳуқуқ соҳасини такомиллаштиради

статистик

нормаларни амалга ошириш натижалари ва кўрсаткичларини йиғиш ва уларни таҳлил қилиш орқали ҳуқуқий нормалар самарадорлигини кузатишга, ўрганишга имкон яратади

аниқ-
социологик

ҳуқуқий нормаларни ижтимоий муносабатлардаги ўрнига нисбатан жамоат муносабатини ўрганиш орқали ҳуқуқий нормаларни такомиллаштиришга имкон яратади

2. 4. Конституциявий ҳуқуқ фанининг манбалари

Конституциявий ҳуқуқ фани манбалари тизими

Конституция

Олий Мажлис томонидан ратификация қилинган халқаро шартномалар ва битимлар

Конституциявий қонунлар

Оддий қонунлар

Олий Мажлис қарорлари

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари

Вазирликлар буйруқлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти вакилик органларининг норматив ҳужжатлари

конституциявий — ҳуқуқий нормалар ва институтлар татбиқ этиш амалиёти

3-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ

3. 1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилиниши

Ўзбекистон халқи ўз Конституциясини:

инсон ҳуқуқларига ва давлат суверените-
ти ғояларига содиқлигини тантанали
равишда эълон қилиб

ҳозирги ва келажак авлодлар олдидаги
юксак масъулиятини англаган ҳолда

ўзбек давлатчилиги ривожининг тарихий
тажрибасига таяниб

демократик ва ижтимоий адолатга садо-
қатини намоён қилиб

халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган
қоидалари устунлигини тан олган ҳолда

республика фуқароларининг муносиб
ҳаёт кечиришларини таъминлашга
интилиб

инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат
барпо этишни кўзлаб

фуқаролар тинчлиги ва миллий
тотувлигини таъминлаш мақсадида

ўзининг мухтор вакиллари сиймосида

қабул қилди

Библиотека

СамСХИ

И№В. №

349822

3. 2. 2. Конституциянинг — Асосий Қонун сифатида ўзига хос белгилари

Конституциянинг Олий юридик кучи, яъни «бирорта ҳам қонун ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжат Конституция нормалари ва қоидаларига зид келиши мумкин эмас», (16. м. 2-қ.)

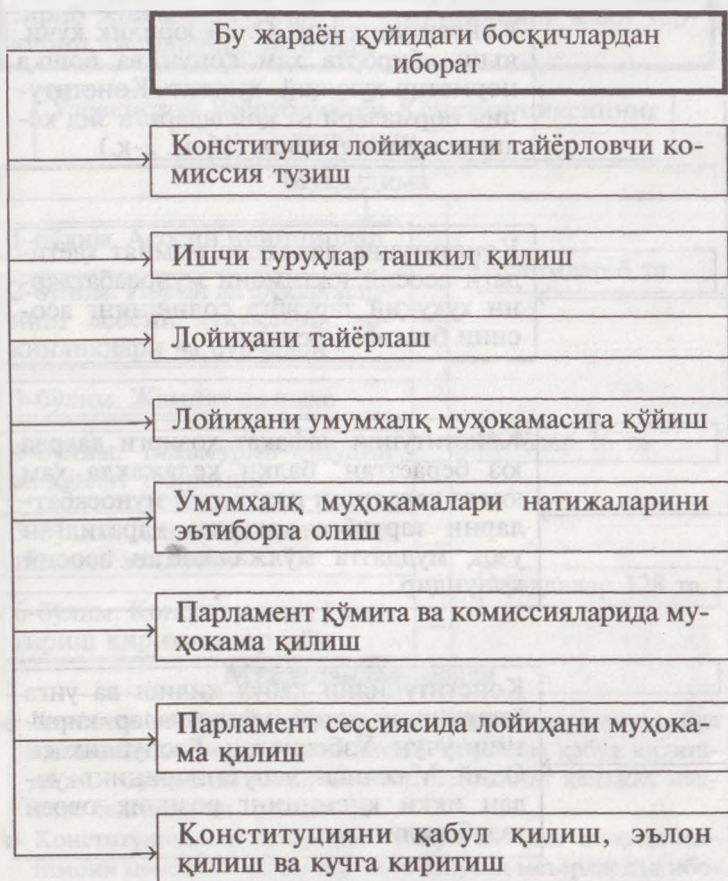
Конституция давлат ва жамият ҳаётидаги асосий ижтимоий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишнинг асосини белгилаб беради

Конституция нафақат ҳозирги даврда юз бераётган, балки келажакда ҳам юзага келадиган ижтимоий муносабатларни тартибга солишга қаратилган узоқ муддатга мўлжалланган асосий қонундир

Конституцияни қабул қилиш ва унга ўзгартириш ҳамда қўшимчалар киритиш учун Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатларининг учдан икки қисмининг розилик овози талаб қилинади

Конституциянинг ижросини таъминлаш, назорат қилиш учун махсус орган Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди ташкил этилган

3. 3. Конституцияни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш жараёни

3. 4. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини муҳофаза қилиш

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини
муҳофаза қилувчи субъектлар

Президент

Олий Мажлис — Парламент

Суд ҳокимияти органлари

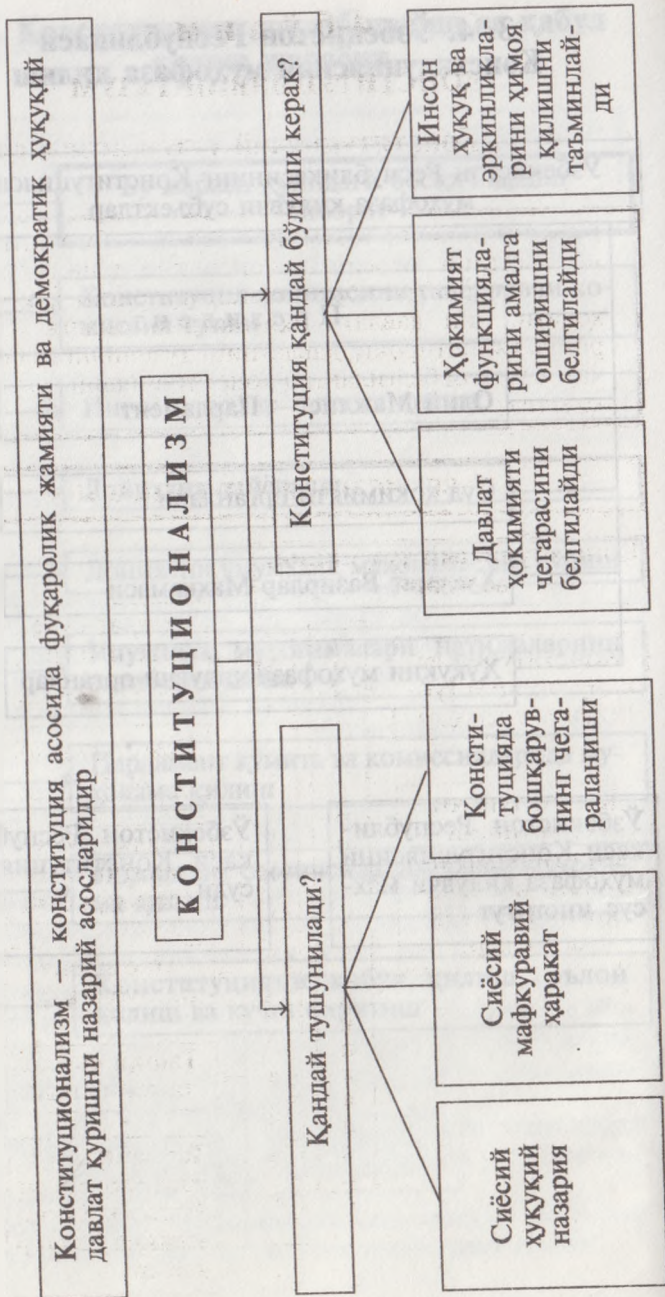
Ҳукумат Вазирлар Маҳкамаси

Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар

Ўзбекистон Республи-
каси Конституциясини
муҳофаза қилувчи мах-
сус институт

Ўзбекистон Республи-
каси Конституциявий
суди

3. 5. Конституционализм

4-б ў л и м

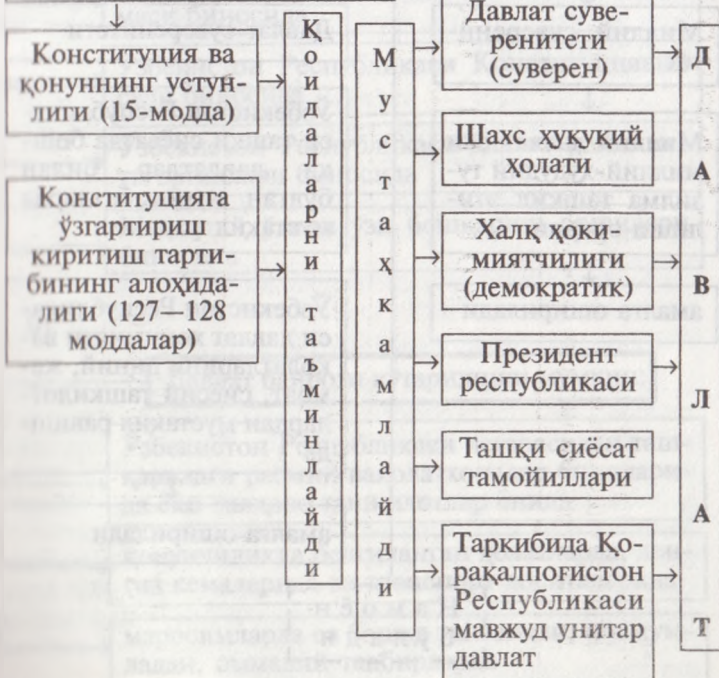
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТУЗУМ

4. 1. Конституциявий тузум асослари

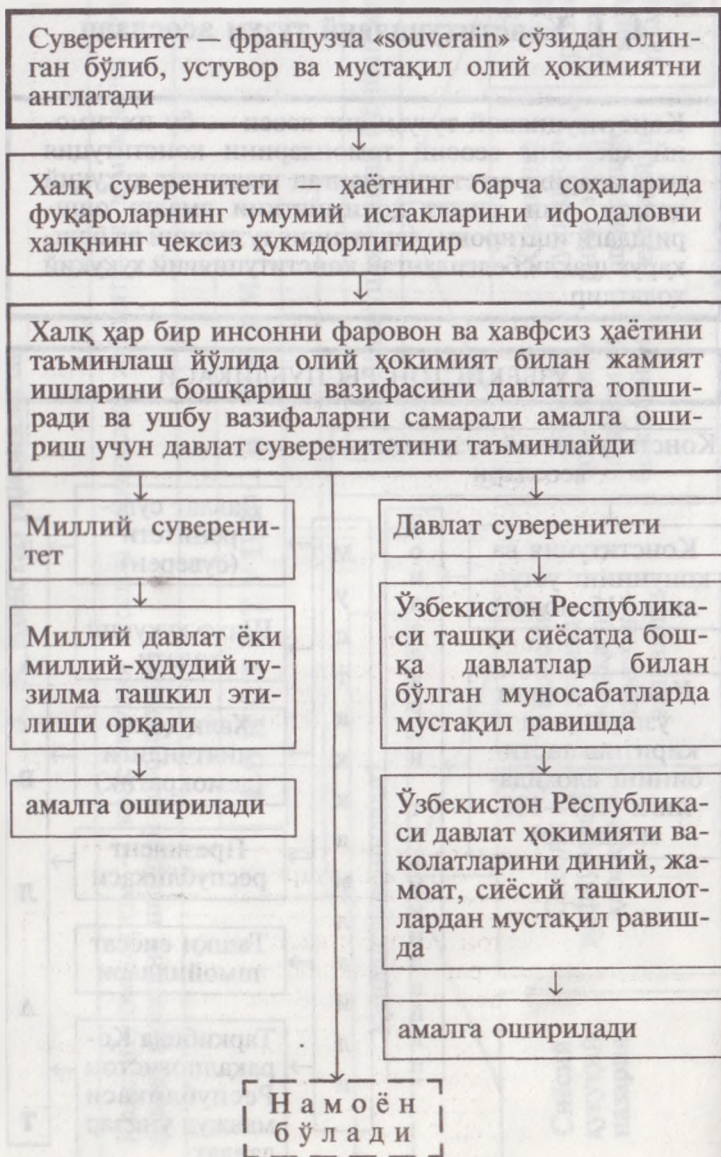
Конституциявий тузумнинг асоси — бу ижтимоий ҳаётнинг асосий томонларини конституция нормаларида мустаҳкамланган шахснинг ҳуқуқий ҳолати, уни давлат ҳокимиятини амалга оширишдаги иштироки, давлатнинг тузилиши ва бошқарув шакли белгиланган конституциявий ҳуқуқий ҳолатдир

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

Конституциявий тузумнинг асослари

4. 2. Ўзбекистон Республикасининг давлат суверенитети

4. 3. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи

Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи — байроқнинг бутун узунлиги бўйлаб ўтган тўқ мовий ранг, оқ ранг ва тўқ яшил рангли учта эндан таркиб топган тўғри тўртбурчак шаклдаги матодир.

А)

Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи доимий равишда қуйидаги биноларда бўлади

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биносида

Ўзбекистон Республикаси Президенти девони биносида

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси биносида

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди биносида

Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимияти органлари биносида

Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари биносида

Б)

Давлат байроғи кутарилиши мумкин:

Ўзбекистон Республикаси чегарасидан ташқаридаги расмий ваколатхоналар биноларида ёки халқаро ташкилотлар ёнида

қонунчиликда белгиланган ҳолатларда, денгиз кемаларида ва транспорт воситаларида

маросимларда ва бошқа тантанали, шу жумладан, оммавий тадбирларда

Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи

Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари ўтказилган VII сессиясида 1991 йил 18 ноябрь куни тасдиқланган.

Давлат байроғи ва унинг рамзи бугунги Ўзбекистон сарҳадида қадимда мавжуд бўлган давлатлар билан тарихан боғлиқлигини англатади ҳамда республиканинг миллий-маданий аъёналарини ўзида мужассамлаштиради.

1. Байроқдаги мовий ранг Тириклик мазмуни акс этган осмон ва обиҳаёт рамзидир. Тимсоллар тилида бу— яхшиликни, донишмандликни, ҳалолликни, шон-шуҳрат ва садоқатни билдиради. Бинобарин, Амир Темур давлати байроғининг ранги ҳам мовий рангда эди.

2. Байроқдаги оқ ранг муқаддас тинчлик рамзи бўлиб, у кун чароғонлиги ва коинот ёритқичлари билан уйғунлашиб кетади. Оқ ранг поклик, беғуборлик, софликни, орзу ва хаёллар тозаллиги, ички гўзалликка интилишнинг тимсолидир.

3. Яшил ранг — табиатнинг янгилашиш рамзи. У купгина халқларда навқиронлик, умид ва шодумонлик тимсоли ҳисобланади.

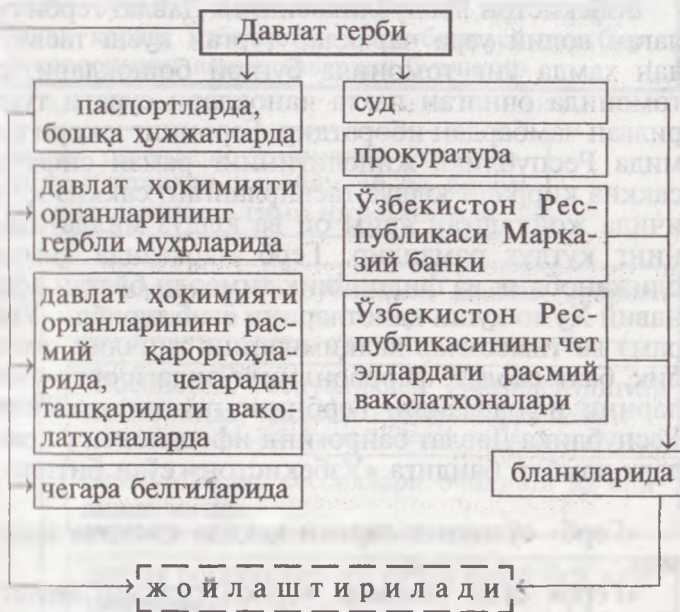
4. Қизил чизиқлар вужудимизда жўшиб оқаётган ҳаётий қудрат қон ирмоқларидир.

5. Навқирон ярим ой тасвири бизнинг тарихий аъёналаримиз билан боғлиқ. Айни пайтда, қўлга киритилган мустақиллигимиз рамзидир.

6. Юлдузлар барча халқлар учун руҳоний, илоҳий тимсол саналган. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғидаги 12 та юлдуз тасвири ҳам, тарихий аъёналаримиз, қадимги қуёш йилномамизга бевосита алоқадордир. Бизнинг ўн икки юлдузга бўлган эътиборимиз, Ўзбекистон сарҳадидаги қадимги давлатлар илмий тафаккурида «Нужум илми» тараққий этганлиги билан ҳам изоҳланади. Давлат байроғимиздаги ўн икки юлдуз тасвирини — ўзбек халқи маданиятининг қадимийлиги, унинг комилликка, ўз тупроғида саодатга интилиши рамзи сифатида тушуниш лозим.

4. 4. Ўзбекистон Республикаси Давлат герби

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби республика давлат мустақиллигининг рамзидир

чегара қўшинлари, Ички ишлар вазирлигининг ички қўшинлари, Ўзбекистон Республикаси Куролли Кучларининг рамзлари ва байроқларида

Ўзбекистон Республикаси пул белгилари, орден ва медалларида

ҳарбий хизматчиларни фарқловчи белгиларда, дипломатик идора ходимларининг формали кийимларида

жойлаштирилиши мумкин

Ўзбекистон Республикаси Давлат герби

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг X сессиясида 1992 йил 3 июнь куни тасдиқланган.

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби гуллаган водий узра чарақлаб турган қуёш тасвиридан ҳамда ўнг томонида буғдой бошоқлари, сўл томонида очилган пахта чаноқлари сурати туширилган чамбардан иборатдир. Гербнинг юқори қисмида Республика жипслигининг рамзи сифатида саккиз қиррали юлдуз тасвирланган: саккиз қирра ичида жойлашган ярим ой ва юлдуз миллатимизнинг қутлуғ рамзидир. Герб марказида ҳиммат, олижаноблик ва фидойлик тимсоли бўлган афсонавий Ҳумо қуши қанотларини ёзиб турибди. Ушбу рамз ва тимсоллар халқимизнинг тинчлик, яхшилик, бахт-саодат, фаровонлик йўлидаги орзу-умидларини ифодалайди. Гербнинг пастки қисмидаги Республика Давлат байроғини ифодаловчи уч рангдаги чамбар бандига «Ўзбекистон» сўзи битилган.

«Герб» сўзининг тарихи ҳақида қисқача маълумот.

«Герб» сўзи немисча «эрбо» сўзидан олинган бўлиб, шоҳлар ва ҳукмдорларга давлат, сарҳад, ҳудуд ва бошқа наслдан-наслга мерос қолувчи мулк белгисини англатади.

Бундан 2500 йил муқаддам. Эрондан Олтойга қадар чўзилган сарҳадларда ҳукм сурган қадимги турк ҳоқони Ўғизхон даврида ҳам туркча «тамға» сўзи айнан шу маънони билдирар эди. XII асрнинг машҳур тарихчиси Рашиддин Ҳамадоний «Танланган тарихлар» номли китобида шаҳодат беришича, Ўғизхон ўз мол-мулкани ўғилларига улус сифатида кичик давлатларга бўлиб бериб, инъом этган. Ушбу давлатлар ҳукмдорлари ҳам ўзларининг хонлик тамғаларига эга эди. Кўриниб турибдики, «тамға» сўзининг маъноси немисча «эрбо» сўзининг маъносига тўла мос келади.

4. 5. Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси Ўзбекистон Республикаси Давлат суверенитетининг рамзи бўлиб, Давлат мадҳиясига зўр эҳтиром билан қараш Ўзбекистон Республикаси ҳар бир фуқаросининг ватанпарварлик бурчидир

Давлат органлари томонидан ўтказиладиган тантанали маросимлар ва бошқа тадбирлар вақтида гимн ижро этилади

→ Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи кўтарилиши чоғида

→ Ўзбекистон Республикаси Президентлигига сайланганда, қасамёд қилингандан кейин

→ Олий Мажлис сессиялари очилиши ва ёпилиши чоғида

→ Давлат бошлиқларини кутиб олиш ёки кузатиш чоғида

→ Ўзбекистон Республикаси давлат байрамига бағишланган тантанали йиғилишларнинг очилиши ва ёпилиши чоғида

мадҳия давлат телерадиокомпаниялари томонидан олиб эшиттирилади

→ янги йил кечаси Тошкент вақти билан соат 24.00 да

→ умумхалқ байрамлари кунларида

мадҳияни ижро этишга йўл қўйилади

→ спорт мусобақалари ўтказилиши чоғида

→ Вазирлар Маҳкамаси ижозати билан бошқа ҳолатларда

Ўзбекистон Республикасининг
1992 йил 10 декабрдаги
Қонуни билан
т а с д и қ л а н г а н

Абдулла Орипов сўзи
Мутал Бурҳонов мусиқаси

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ
ДАВЛАТ МАДҲИЯСИ**

Серқуёш, хур улкам, элга бахт, нажот,
Сен ўзинг дўстларга йўлдош, меҳрибон!
Яшнагай то абад илму фан, ижод,
Шухратинг порласин токи бор жаҳон!

Н а қ о р а т:

Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жуш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

Бағри кенг ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машъали, тинчлик посбони,
Ҳақсевар она юрт, мангу бўл обод!

Н а қ о р а т:

Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жуш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

5-б ў л и м

ХАЛҚ ҲОКИМИЯТЧИЛИГИ

5. 1. Халқ ҳокимиятининг конституциявий асослари

Халқ ҳокимиятчилиги — халқнинг бевосита ёки сайлаб қўйилган органлар орқали давлат ҳокимиятини амалга оширишидир

Ўзбекистон халқини миллатидан қатъиназар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади

Халқ ҳокимиятининг шакллари

БЕВОСИТА

Халқ давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаидир (ЎзР Конституциясининг 7-моддаси)

ВАКИЛЛИК

РЕФЕРЕНДУМ

Фуқаролар йиғини, йиғилиши

САЙЛОВЛАР

Орқали амалга оши-
ради

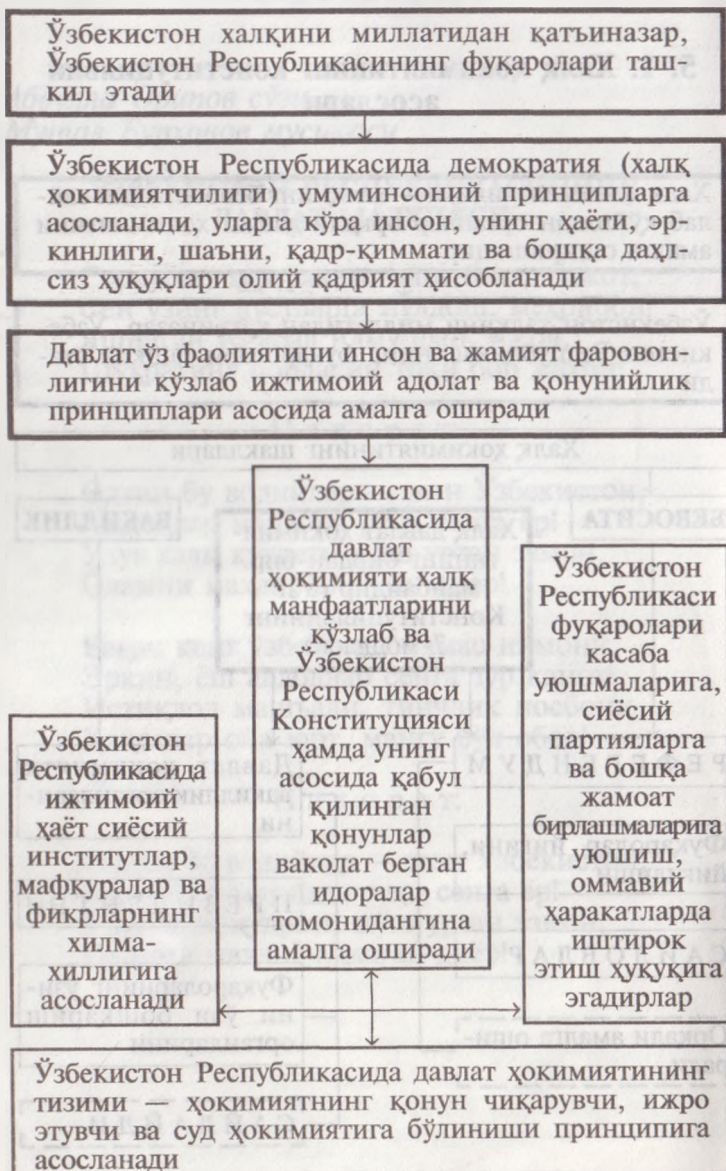
Давлат ҳокимияти
вакиллик органи-
ни

ПРЕЗИДЕНТНИ

Фуқароларнинг ўзи-
ни ўзи бошқариш
органларини

САЙЛАЙДИ

5. 2. Халқ ҳокимиятчилигининг таъминланиши

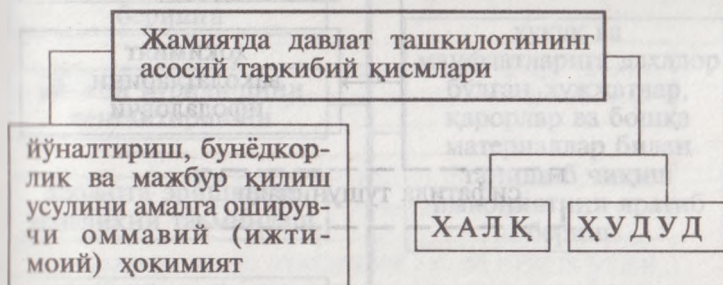

6-б ў л и м

ДАВЛАТ

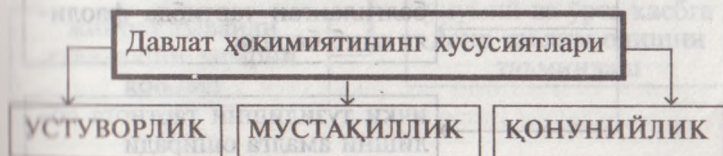
6. 1. Давлат тушунчаси, моҳияти ва таркибий қисмлари

Давлат — бу ижтимоий ҳодиса бўлиб, ижтимоий муносабатларни тартибга солишда, жамиятнинг ҳаракатланишида муҳим роль ўйновчи алоҳида бир ташкилотдир. У оммавий сиёсий ҳокимиятнинг алоҳида ташкилоти бўлиб, унинг таъсири жамиятга тарқалади ва мажбурлов чораларига асосланади

6. 2. Давлат ҳокимияти

Давлат ҳокимияти халқ ҳокимиятининг махсус қурилма — давлат орқали амалга оширилишидир. Бу ўз қарорларининг бажарилишида мажбурлаш, йўналтириш имкониятига эга бўлган жамиятдаги олий ҳокимиятдир

6. 3. Давлат ҳокимияти органлари

Ҳар қандай давлат мажмуасини ўз органлари ва муассасалари тизими орқали давлат механизмларини ташкил этади

Давлат ҳокимияти органлари

ҳокимиятни амалга ошириш воситаси

давлат вазифаларини амалга ошириш воситаси

ҳокимият ваколатларини ифодаловчи

сифатида тушунилади

Муҳим аломатлар

давлат томонидан белгиланган тартиб бўйича пайдо бўлади

давлат вазифаларини амалга оширади

ваколатларни тақсимлайди (ҳокимият ваколатларини)

белгиланган тартибда фаолият олиб боради

ички тузилишни тартибга солишни амалга оширади

6. 5. Ҳокимият бўлишининг конституциявий принциплари

Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимиятининг тизими ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши принципага асосланиши давлат ҳокимиятини ўзаро тийиш ва қарама-қарши ваколатлар механизми орқали халқ манфаатларини самарали амалга ошириш учун восита сифатида ўрнатилган

Ҳокимиятнинг бўлиниши принципи қуйидагиларни ўзида мужассамлаштиради

давлат органлари ва мансабдор шахсларни маълум муддатга сайлаш ёки тайинлаш

ваколатларни аниқ белгилаб қўйиш

ижро этувчи ва суд ҳокимияти органларида маълум бир лавозимни эгаллаб туриш билан биргаликда депутатлик мандатини бир йўла олиб боришга йўл қўйилмаслик

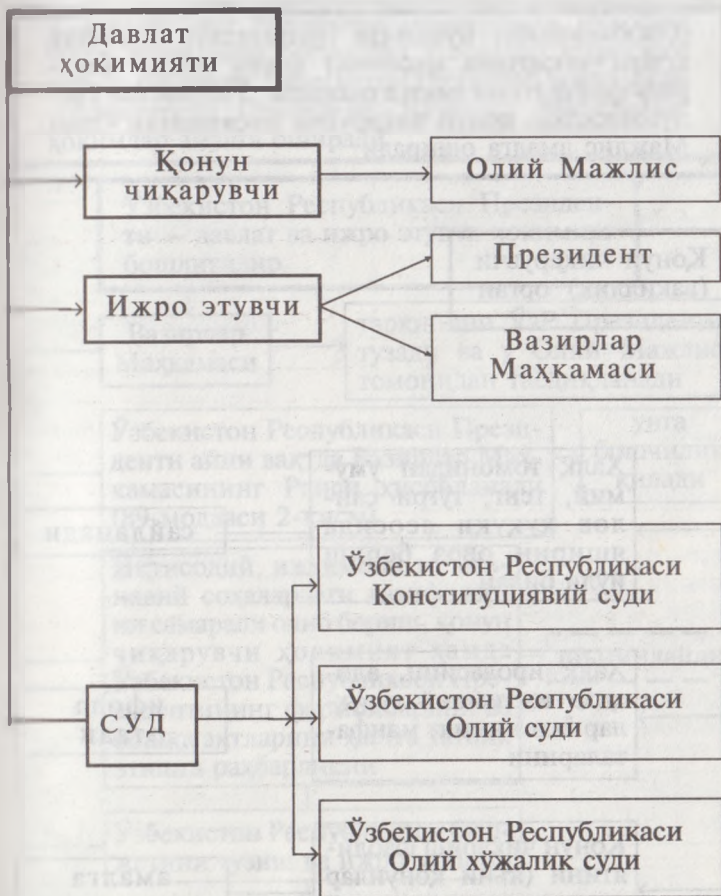
парламентнинг ижро ҳокимиятини назорат қилиши

давлат бошлигининг қонун лойиҳаларига нисбатан «вето» ҳуқуқи

парламентни тарқатиб юбориш ҳуқуқи

суд тизимининг мустақиллиги ва бошқа ҳокимиятларни назорат қилиш

6. 6. Ўзбекистон Республикаси Олий давлат ҳокимият тизими

6. 7. Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти

Ҳокимиятнинг бўлиниш принципига мувофиқ қонун чиқарувчи ҳокимият қонун ишлаб чиқариш фаолиятини амалга оширади. Ўзбекистон Республикасида қонун чиқарувчи ҳокимиятни Олий Мажлис амалга оширади

Қонун чиқарувчи
(вакиллик) орган

→ Халқ томонидан умумий, тенг, тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан

→ сайланади

→ Халқ иродасини, алоҳида ижтимоий гуруҳлар ёки жамият манфатларини

→ ифода этади

→ Қонун чиқариш фаолиятини (яъни қонунлар ва норматив-ҳуқуқий актлар қабул қилади)

→ амалга оширади

6. 8. Ўзбекистон Республикаси ижро этувчи ҳокимияти

Ҳокимиятнинг бўлиниши принципига мувофиқ ижро ҳокимияти органлари қонунлар ижросини амалга оширади. Ўзбекистон Республикасида ижро ҳокимиятини Президент, Вазирлар Маҳкамаси, ҳокимлар амалга оширади

Ўзбекистон Республикаси Президенти — давлат ва ижро этувчи ҳокимият бошлиғидир

Вазирлар
Маҳкамаси

таркибини ЎЗР Президенти тузади ва у Олий Мажлис томонидан тасдиқланади

Ўзбекистон Республикаси Президенти айна вақтда Вазирлар Маҳкамасининг Раиси ҳисобланади (89-моддаси 2-қисм)

унга
бошчилик
қилади

Иқтисодий, ижтимоий ва маънавий соҳалардаги вазифаларни самарали олиб бориш, қонун чиқарувчи ҳокимият ҳамда Президентининг фармонларини ва бошқа актларини ҳаётга татбиқ этишга раҳбарликни

таъминлайди

Ўзбекистон Республикаси бюджетини тузиш ва ижро этишни

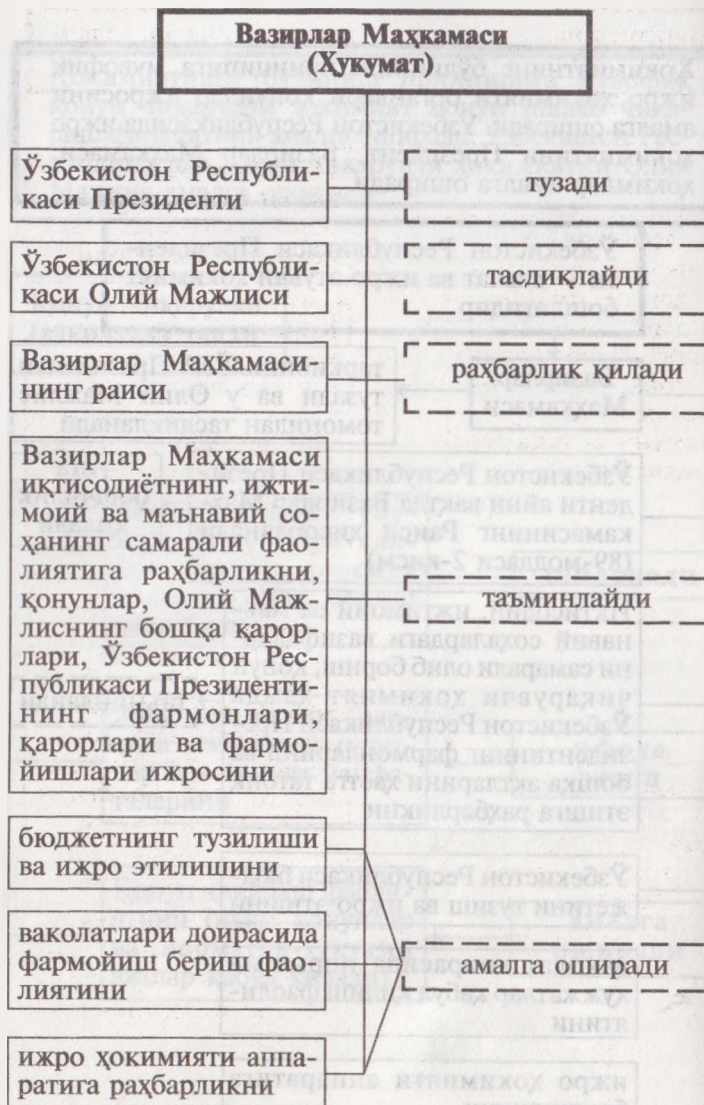
ваколат доирасида норматив ҳужжатлар қабул қилиш фаолиятини

ижро ҳокимияти апаратига бошчиликни

ички ва ташқи сиёсатга бошчиликни

амалга
оширади

6. 9. Ижро этувчи ҳокимиятнинг аҳамияти

6. 10. Бошқарув шакли

Бошқарув шакли бу давлат ҳокимиятини шакллантириш ва амалга ошириш усуллари дидир

МОНАРХИЯ
бошқарув шакли — бу давлат ҳокимияти олий органининг мерос бўлиб ўтиши ва монархнинг шахси дахлсизлиги ўрнатилган бошқарув шакли дидир

Мутлақ монархия — давлат бошлиғи — монарх чекланмаган ҳокимиятга эга бўлади

Конституцион монархия — монарх ҳокимияти халқ сайлаган олий давлат ҳокимияти органлари томонидан чекланиб, қирол давлат бирлиги ва қудрати рамзи бўлиб қолади

РЕСПУБЛИКА
бошқарув шакли — бу давлат ҳокимиятини халқ томонидан маълум муддатга сайланган орган томонидан амалга оширилиши дидир

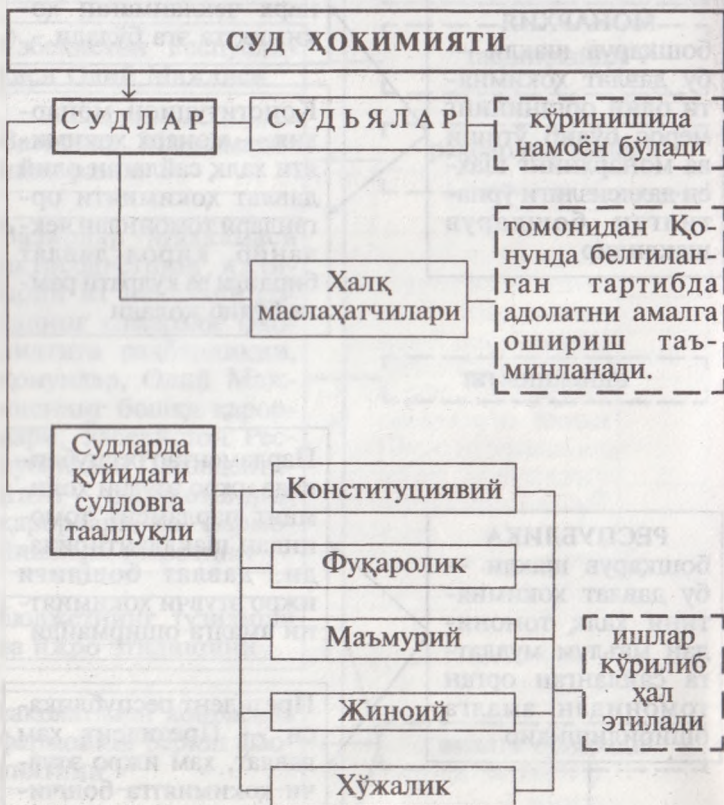
Парламентар республикада ижро этувчи ҳокимият парламент томонидан шакллантирилади, давлат бошлиғи ижро этувчи ҳокимиятни амалга оширмайди

Президент республикаси — Президент ҳам давлат, ҳам ижро этувчи ҳокимиятга бошчилик қилади

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

6.11. Ўзбекистон Республикаси Суд ҳокимияти

Ўзбекистон Республикасида Суд ҳокимияти қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятлардан, сиёсий партиялардан, бошқа жамоат бирлашмаларидан мустақил ҳолда иш юритади (106-м).

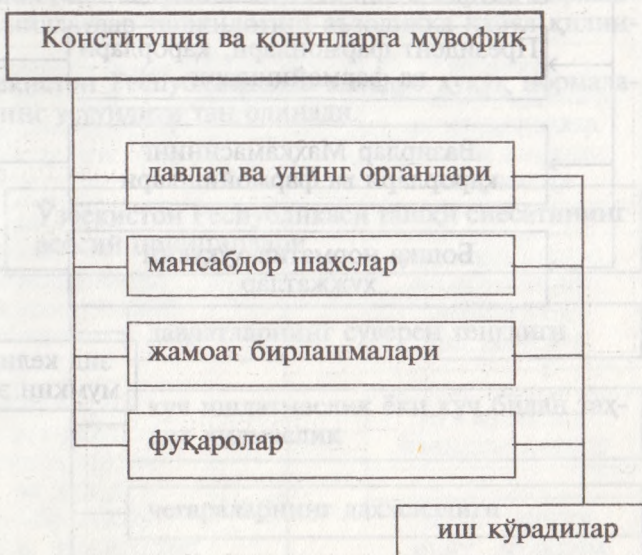

7-б ў л и м

КОНСТИТУЦИЯ ВА ҚОНУННИНГ УСТУНЛИГИ

7.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устуворлиги

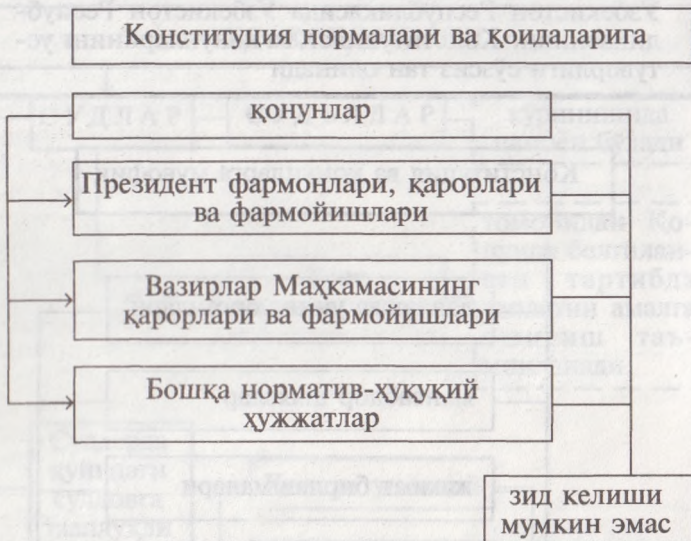
Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларининг устуворлиги сўзсиз тан олинади

- Конституция ва қонун устуворлиги демократик ҳуқуқий давлатнинг асосий принципларидан биридир. Бу принцип Ўзбекистон Республикасининг эркин бозор иқтисодиётига ўтишдаги беш принципдан биридир.

7.2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг норма ва қоидалари

Конституциянинг бирорта қоидаси Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқ ва манфаатларига зарар етказадиган тарзда талқин этилиши мумкин эмас

8-б ў л и м

ТАШҚИ СИЁСАТ

8.1. Ўзбекистон Республикаси халқаро ҳуқуқ субъекти

Ўзбекистон Республикаси халқаро муносабатларнинг тўла ҳуқуқли субъектидир (17-м.)

- Ўзбекистон Республикаси 1992 йил 2 мартда Бирлашган миллатлар ташкилотига аъзоликка қабул қилинди.
- Ўзбекистон Республикасида халқаро ҳуқуқ нормаларининг устунлиги тан олинади.

8.2.

Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатининг асосий принциплари

давлатларнинг суверен тенглиги

куч ишлатмаслик ёки куч билан таҳдид қилмаслик

чегараларнинг дахлсизлиги

низоларни тинч йўл билан ҳал этиш

бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик

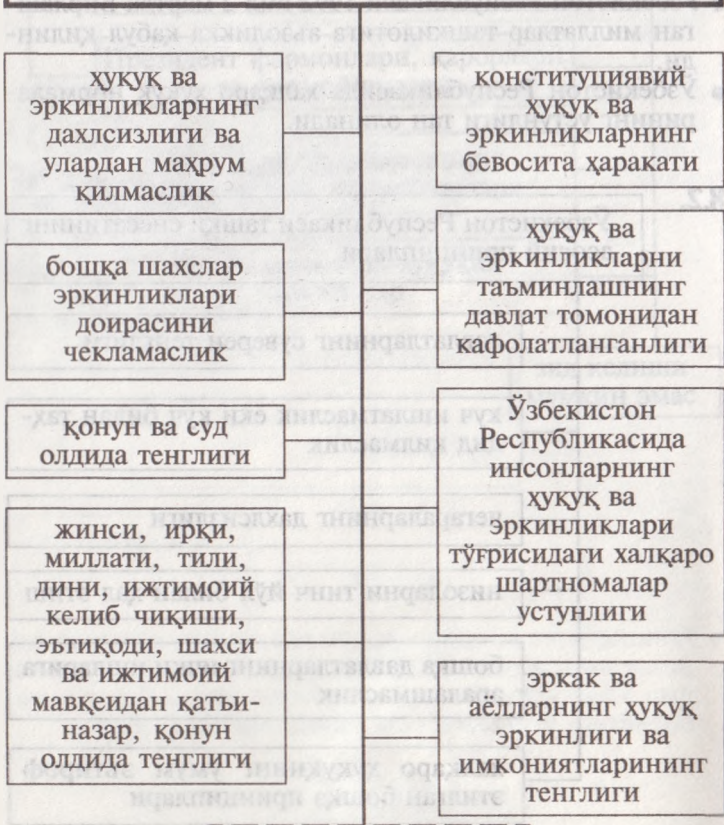
халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган бошқа принциплари

9-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ШАХСНИНГ ҲУҚУҚИЙ ҲОЛАТИ

9.1. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолатининг конституциявий асослари

Инсон ва фуқаролар конституциявий мақомининг принциплари — бу давлатда шахс ҳуқуқий ҳолатини белгилаб берувчи ғоялар раҳбарий қоидалардир

таъминланади

9.2. Шахс ҳуқуқий ҳолатининг таркиби

Шахснинг ҳуқуқий ҳолати — бу Конституцияда белгиланган инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва мажбуриятлари ҳамда уларни таъминлаш ғоялари тизимидир

Шахс ҳуқуқий ҳолатининг
принциплари

Фуқаролик

Инсон ҳуқуқлари ва
эркинликлари

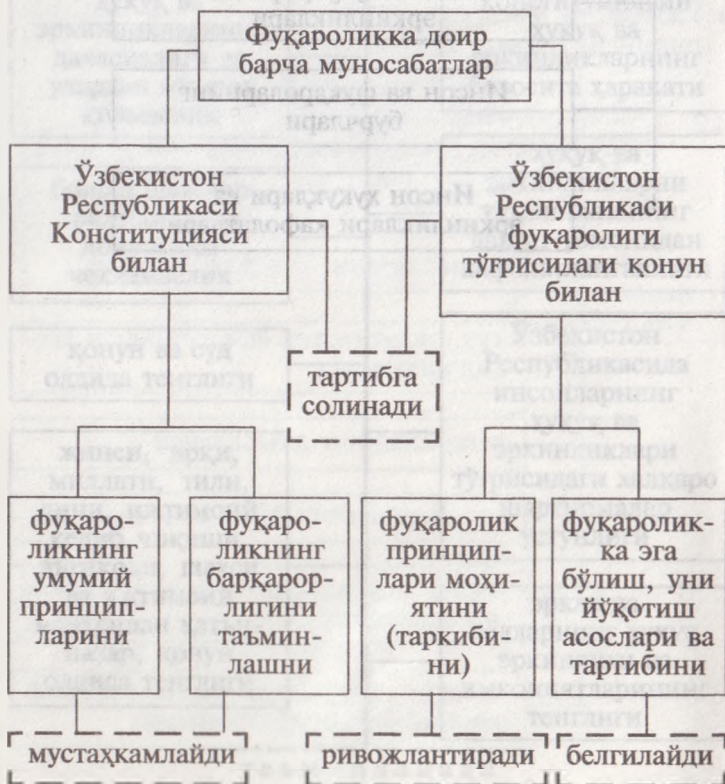
Инсон ва фуқароларнинг
бурчлари

Инсон ҳуқуқлари ва
эркинликлари кафолатлари

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФУҚАРОЛИГИ

10.1. Ўзбекистон Республикасида фуқаролик институти нормаларини ҳуқуқий тартибга солиш

Фуқаролик деб, давлат ва шахснинг ўзаро ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарликлари мажмуини ифодаловчи мустаҳкам ҳуқуқий алоқа тушунилади

10.2. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги принциплари ва хусусиятлари

Фуқаролик институти қуйидаги конституциявий принципларга таянади

Фуқаролик ишлари бўйича умум эътироф этилган халқаро ҳуқуқ ва халқаро шартнома нормалари, тегишли миллий қонунчиликда устувор ҳолатга эга

Ягона фуқаролик

Фуқаролик, унга қандай асосларда эга бўлишдан қатъи назар ҳамма учун тенгдир

Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида ҳам, унинг ташқарисидида ҳам ўз фуқароларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш ва уларга ҳомийлик кўрсатишни кафолатлайди (22-модда)

Фуқаролик институти хусусиятлари

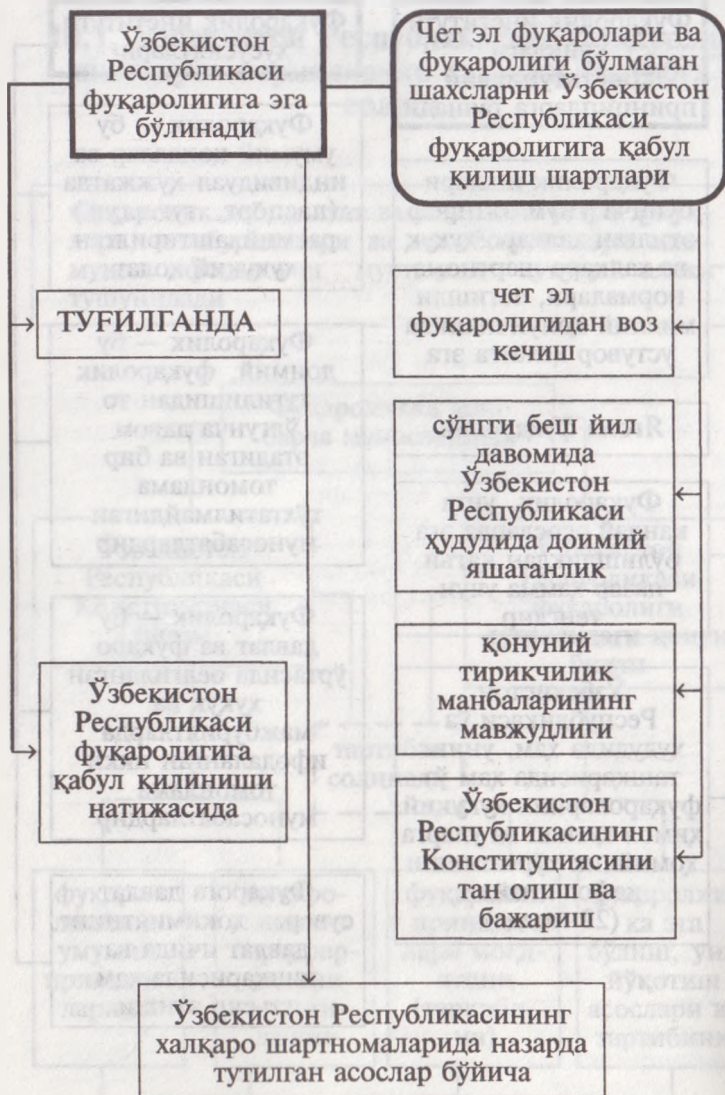
Фуқаролик — бу умумий қоидалар ва индивидуал ҳужжатда (паспорт, туғ.ҳ.гув.) расмийлаштирилган ҳуқуқий ҳолат

Фуқаролик — бу доимий, фуқаролик туғилишидан то ўлгунча давом этадиган ва бир томонлама тўхтатилмайдиган муносабатлардир

Фуқаролик — бу давлат ва фуқаро ўртасида белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятларда ифодаланган икки томонлама муносабатлардир

Фуқарога давлат суверен ҳокимиятнинг давлат ичида ва ташқарисидида ҳам таъсир этиши

10.3. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига эга бўлиш асослари

10.4. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тўхтатилиши асослари

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг
тўхтатилиши

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан
чиқиш оқибатида

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини
йўқотиш оқибатида

Ўзбекистон Республикаси халқаро шартно-
маларида назарда тутилган асосларга би-
ноан

Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги
тўғрисидаги қонунда назарда тутилган бошқа
асослар бўйича (1992 йил 2 июль)

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тўхта-
тилиши Қорақалпоғистон Республикаси фуқаро-
лигининг тўхтатилишига сабаб бўлади

10.5. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғрисидаги ишларни юритувчи давлат органлари

Фуқаролик масалаларини ҳал этувчи давлат органлари тизимида Ўзбекистон Республикаси Президенти асосий ваколатларга эгадир

ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазири

Ўзбекистон Республикасининг Дипломатик ваколатхоналари ва консулик муассасалари

Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазири

11-бўлим

ИНСОН ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ АСОСИЙ ҲУҚУҚЛАРИ, ЭРКИНЛИКЛАРИ ВА БУРЧЛАРИ

11.1. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг таснифи

Инсон ҳуқуқлари — бу ҳаётни турли соҳаларида инсон қадри, эркинлиги ва ҳаётини таъминловчи табиий имкониятлардир

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида
мустақамланган ҳуқуқлар

→ Шахсий ҳуқуқ
ва эркинликлар

→ Сиёсий ҳуқуқлар

→ Иқтисодий ва ижтимоий
ҳуқуқлар

11.2. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар

Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар — бу инсонни кундалик ҳаётидаги энг муҳим эҳтиёжларни таъминловчи имкониятлардир

Шахсий ҳуқуқ ва эркинликларга қуйидагилар киради

→ Яшаш ҳуқуқи

→ эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқи

→ судда ишларни кўриш жараёнида шахсий манфаатларни ҳимоя қилиш ҳуқуқи

→ ўз шаъни ва обрўсига қилинган тажовузлардан, шахсий ҳаётга аралаштишдан ҳимояланиш ва турар жойи дахлсизлиги ҳуқуқи

→ республика ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга кўчиш, Ўзбекистон Республикасига келиш ва ундан чиқиб кетиш ҳуқуқи

→ фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги

→ виждон эркинлиги

11.3. Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар

Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар — бу инсонни давлат ҳокимиятини ташкил этиш ва уни амалга ошириш орқали ўз эҳтиёжларини таъминловчи имкониятларидир

Жамият ва давлат идораларини бошқаришда бевосита ҳамда ўз вакиллари орқали иштирок этиш ҳуқуқи (сайлов ҳуқуқи, референдум, умумхалқ муҳокамасида иштирок этиш)

митинглар, йиғилишлар ва намойишлар ўтказиш ҳуқуқи

қасаба уюшмалари, сиёсий партиялар ва бошқа оммавий ҳаракатларда иштирок этиш ҳуқуқи

давлат органларига, муассасаларга ёки халқ вакилларига ариза, таклиф ва шикоятлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқи

11.4. Иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқ ва эркинликлар

Иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқ ва эркинликлар — бу инсонларни моддий неъматларни ишлаб чиқиш ва тақсимлаш соҳасидаги имкониятларидир

→ мулкдор бўлиш ҳуқуқи, омонатларни сир тутилиши, мерос ҳуқуқи

→ меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шароитларида ишлаш ва ишсизликдан ҳимояланиш

→ дам олиш ҳуқуқи

→ ижтимоий таъминотга эга бўлиш

→ малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи

→ билим олиш ҳуқуқи, бепул умумий таълим олишга бўлган ҳуқуқ

→ ижод эркинлиги

11.5. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафолатлари

Давлат фуқароларнинг Конституция ва қонунларда мустақамланган ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайди

Инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг конституциявий кафолатлари

Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар

Сиёсий ҳуқуқлар

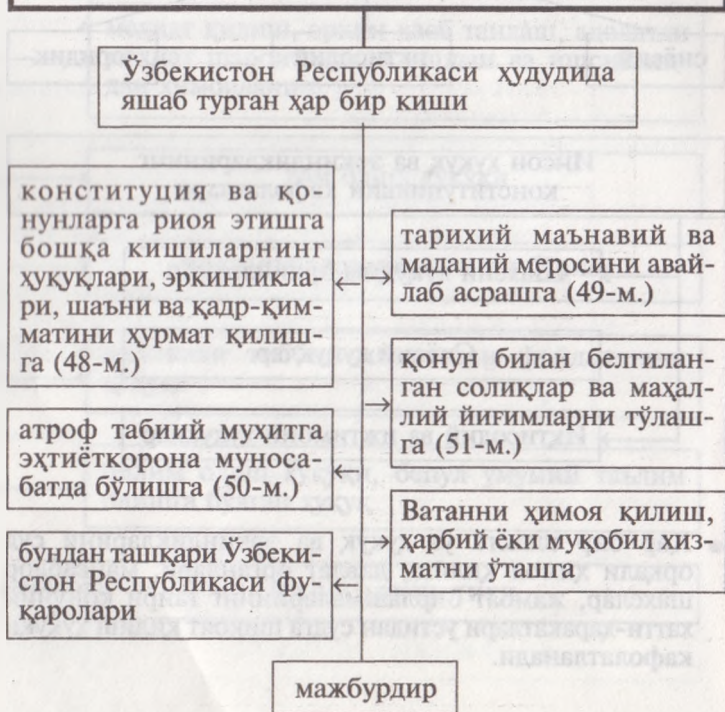
Иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқлар

- Ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайри қонуний хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

11.6. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурчлари

Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурчлари — бу инсоннинг виждони олдида бажарилиши лозим бўлган юриш-туриш мезонидир. Бурчлар чексиздир, улар алоҳида белгиланган мажбуриятларни бажариш орқали таъминланади

Бурч деб Конституцияда белгилаб қўйилган бурчларни бажариш тушунилади (47-модда.)

● Бурч бу инсонни виждон олдида бажарилиши лозим бўлган қоидадир. Бурчлар Конституцияда белгиланган мажбуриятларни бажариш орқали таъминланади

12-б ў л и м

ЖАМИЯТ ВА ШАХС

12.1.1. Жамиятнинг иқтисодий негизлари

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг негизини бозор муносабатларини ривожлантиришга қаратилган хилма-хил шакллардаги мулк ташкил этади

Давлат истеъмолчиларнинг ҳуқуқи устунлигини ҳисобга олиб

иқтисодий фаолият, тадбиркорлик ва меҳнат қилиш эркинлигини

барча мулк шакларининг тенг ҳуқуқлилигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баробар муҳофаза этилишини

кафолатлайди

12.1.2.

Умуммиллий бойликлар

ер

ер ости
бойликлари

сув

ўсимлик ва ҳай-
вонот дунёси

Бошқа табиий захиралар

12.2. Нодавлат ташкилотлар

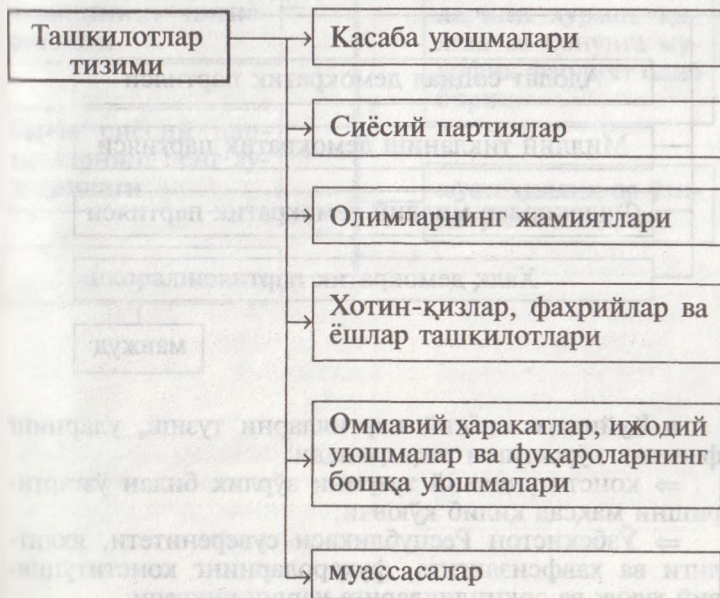
12.2.1. Нодавлат ташкилотлар тушунчаси

Нодавлат нотижорат ташкилоти — жисмоний ва (ёки) юридик шахслар томонидан ихтиёрийлик асосида ташкил этилган, даромад (фойда) олишни ўз фаолиятининг асосий мақсади қилиб олманган ҳамда олинган даромадларни (фойдани) ўз қатнашчилари (аъзолари) ўртасида тақсимламайдиган ўзини ўзи бошқариш ташкилотидир. (*Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонунининг 2-моддаси*)

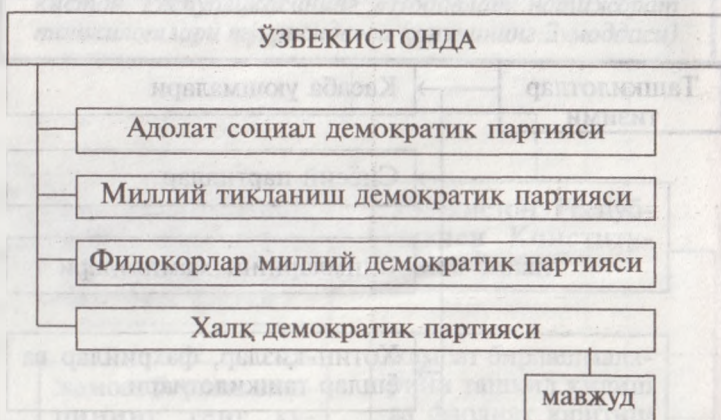
12.2.2. Нодавлат ташкилотлар тизими

Ўзбекистон Республикасида нодавлат ташкилотлар тизимига фуқаролар ва юридик шахслар томонидан ўзларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари, бошқа демократик қадриятларни ҳимоя қилиш, ижтимоий-маданий ва маърифий мақсадларга эришиш, маънавий ва бошқа номоддий эҳтиёжларни қондириш, хайрия фаолиятини амалга ошириш учун ҳамда бошқа ижтимоий фойдали мақсадларни амалга ошириш учун ташкил этилган ташкилотлар киради

12.2.3.1. Ўзбекистонда мавжуд сиёсий партиялар

Сиёсий партиялар — Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг қарашлар, манфаатлар ва мақсадлар муштараклиги асосида тузилган, давлат ҳокимияти органларини шакллантиришда жамият муайян қисмининг сиёсий иродасини рўёбга чиқаришга интилувчи ҳамда ўз вакиллари орқали давлат ва жамоат ишларини идора этишда қатнашувчи кўнгилли бирлашмасидир

● Қуйидаги сиёсий партияларни тузиш, уларнинг фаолият кўрсатиши тақиқланади:

⇒ конституциявий тузумни зўрлик билан ўзгартиришни мақсад қилиб қўювчи;

⇒ Ўзбекистон Республикаси суверенитети, яхлитлиги ва хавфсизлигига, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши чиқувчи;

⇒ урушни, ижтимоий, миллий, ирқий ва диний адоватни тарғиб қилувчи;

⇒ халқнинг соғлиги ва маънавиятига тажовуз қилувчи;

⇒ миллий ва диний руҳдаги партиялар.

12.2.3.2. Сиёсий партияларнинг ташкил этилиши ва фаолиятининг принциплари

Сиёсий партиялар деб давлат ва жамиятнинг сиёсий ҳаётида иштирок этиш мақсадида ташкил этилган жамоат бирлашмаси тушунилади

Партиялар ташкил этиш ва фаолияти принциплари

партияга кириш ва чиқишнинг ихтиёрийлиги

барча сиёсий партияларнинг тенг ҳуқуқлилиги

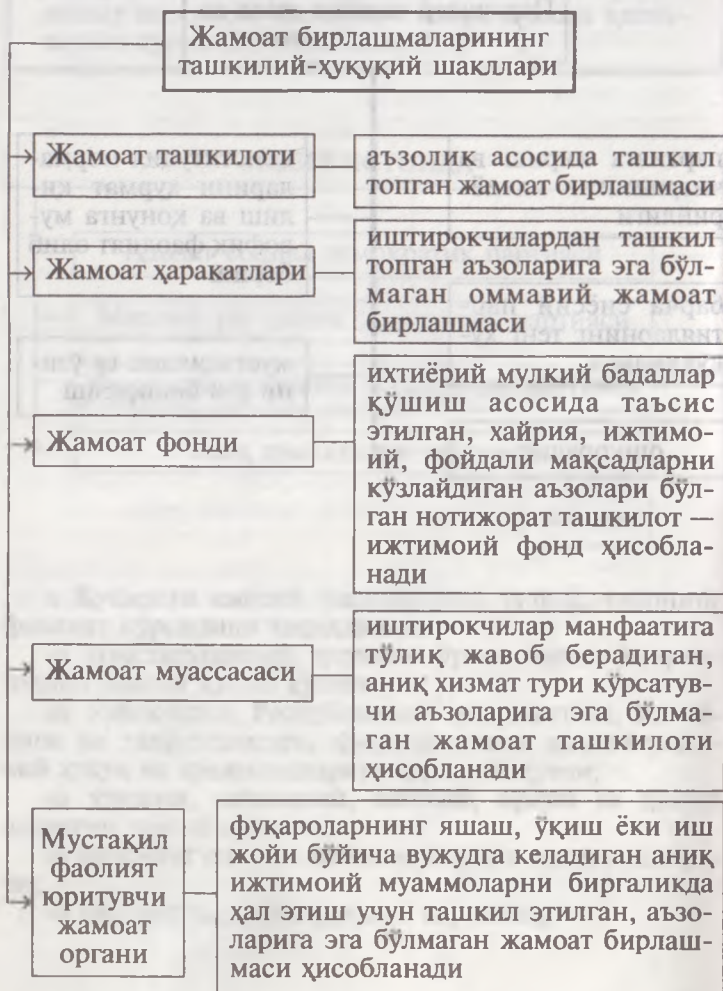
ошкоралик

конституция нормаларини ҳурмат қилиш ва қонунга мувофиқ фаолият олиб бориш

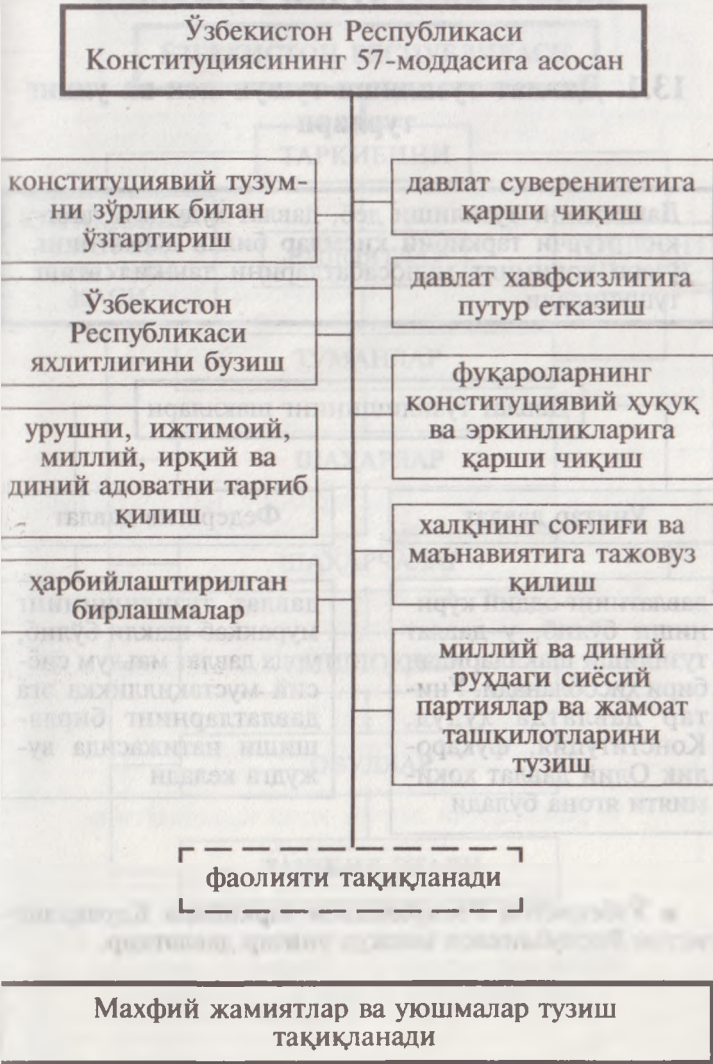
мустақиллик ва ўзини ўзи бошқариш

12.2.4. Жамоат бирлашмалари

Маънавий ёки бошқа номоддий эҳтиёжларни қаноатлантириш учун ўз манфаатларининг муштараклиги асосида қонунда белгиланган тартибда бирлашган фуқароларнинг ихтиёрий бирлашмалари жамоат бирлашмалари ҳисобланади

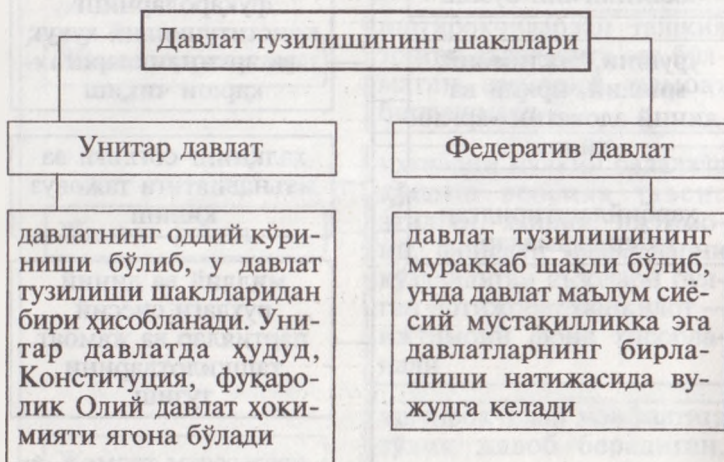
12.2.5. Жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолиятини тақиқлашнинг Конституциявий асослари

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ДАВЛАТ ВА МАЪМУРИЙ-ҲУДУДИЙ ТУЗИЛИШИ

13.1. Давлат тузилиши тушунчаси ва унинг турлари

Давлатнинг тузилиши деб, давлат ҳудудини ташкил этувчи таркибий қисмлар билан давлатнинг ўзаро ҳокимият муносабатларини ташкил этиш тушунилади

- Ўзбекистон Республикаси таркибида Қорақалпоғистон Республикаси мавжуд унитар давлатдир.

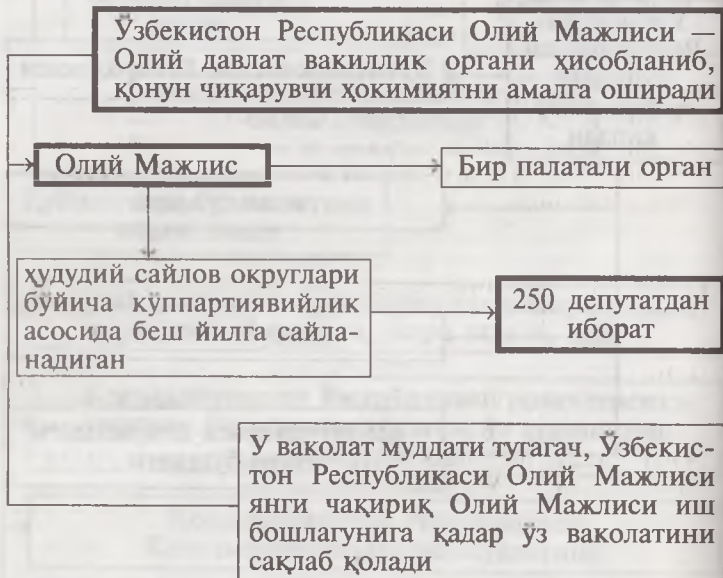
13.2. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий тузилиши

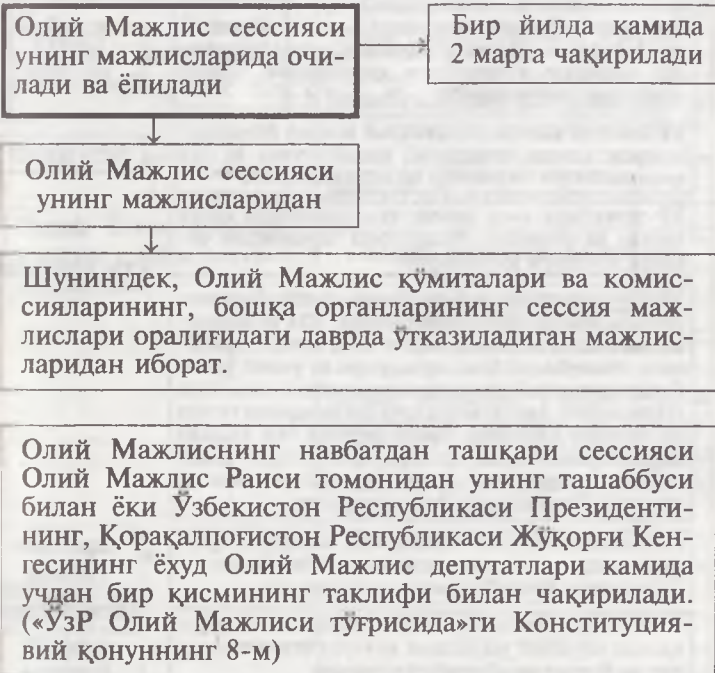
14-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ

14.1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳуқуқий ҳолати

14.2. Олий Мажлис ишнинг ташкилий шакли

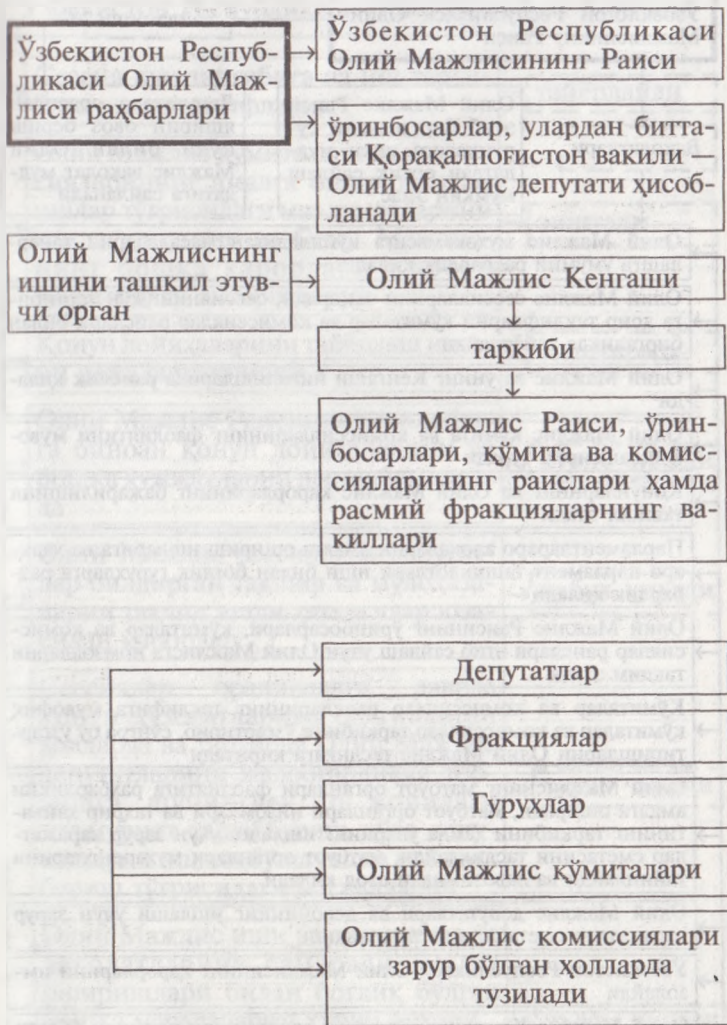

14.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мутлақ ваколатлари

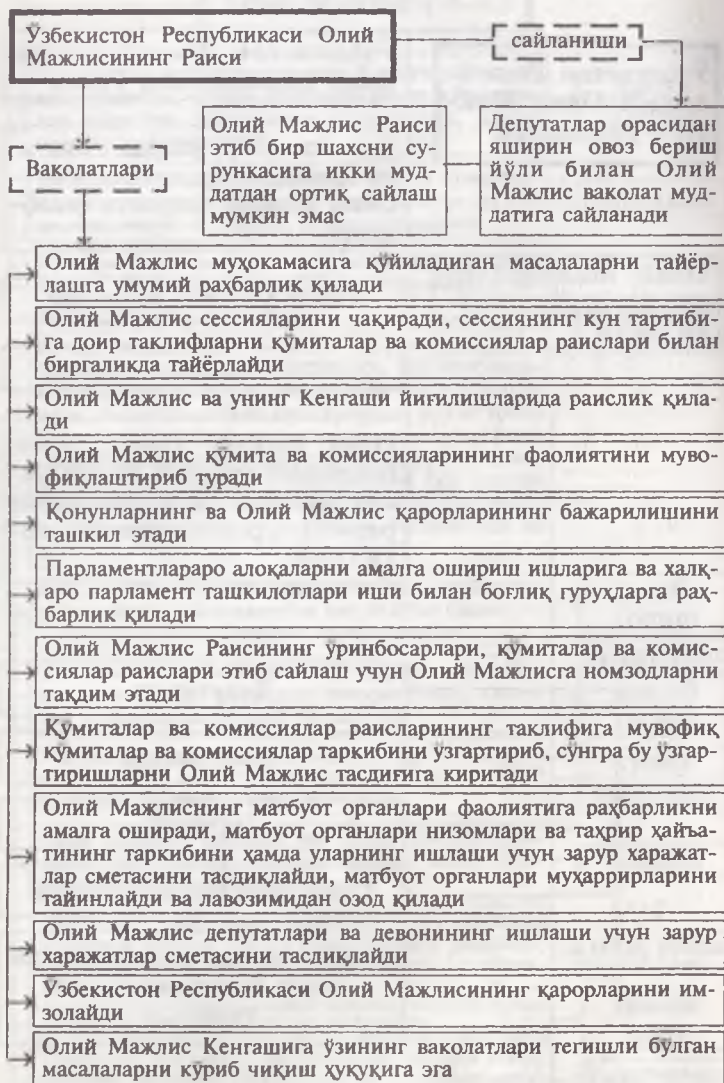
Олий Мажлис (78-м.)

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларини, уларга ўзгартиш ҳамда қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонунларни, давлат стратегик дастурларини	→	қабул қилиш
ЎР ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишларини, қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятлари тизимини ва ваколатларини	→	белгилаш
ЎР таркибига янги давлат тузилмаларини қабул қилиш ва уларнинг Республика таркибидан чиқиши ҳақидаги қарорларни	→	тасдиқлаш
ЎР Президентининг Бош Вазир, унинг биринчи ўринбосари ва ўринбосарларини, ВМ аъзоларини тайинлаш ва лавозимидан озод этиш тўғрисидаги, Республика Бош прокурори ва унинг ўринбосарларини тайинлаш ва лавозимидан озод этиш тўғрисидаги, давлат бошқарув органларини тузиш ва тугатиш ҳақидаги, ҳамда умумий ёки қисман сафарбарлик эълон қилиш, фавқулодда ҳолат жорий этиш, унинг муддатини узгартириш ва тўхтатиш тўғрисидаги фармонларини	→	
бож, валюта ва кредит ишларини маъмурий-ҳудудий тузилиш масалаларини қонун йўли билан Ўзбекистон Республикаси чегараларини	→	тартибга солиш
В М тақдимиغا биноан давлат бюджетини қабул қилиш ва унинг ижросини назорат этиш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни	→	ўзгартириш
Марказий Сайлов комиссияси Олий Мажлисга ва маҳаллий вакиллик органларига сайлов, ЎзР Президенти сайлов кунини	→	жорий қилиш
Олий Мажлис раисини ва унинг ўринбосарларини, ЎзР Конституциявий судини, Олий судини, Олий ҳужалик судини	→	тузиш
Президент тақдимиغا мувофиқ ЎзР Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг раисини, Марказий банк бошқарувининг раисини тайинлаш ва лавозимидан	→	гайинлаш
Давлат мукофотлари ва унвонларини	→	сайлаш
Туманлар, шаҳарлар, вилоятларни ташкил этиш, тугатиш, номини ўзгартириш ва уларнинг чегараларини	→	озод этиш
Халқаро шартномаларни ва битимларни	→	таъсис этиш
Ратификация (тасдиқлаш) ва денонсация (барвақт тўхтатиш) қилади	→	ўзгартириш

14.4. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси тузилиши

14.5. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси

- Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан фармойишлар чиқаради.

14.6. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши

Сессия кун тартибига ва иш тартибига доир таклифларни

→ [тайёрлайди]

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг амалга оширилаётган ишлар тўғрисидаги маълумотларини ҳамда қонунлар ва Олий Мажлисининг бошқа қарорлари ижроси тўғрисидаги ахборотларни

→ [эштади]

Қонун лойиҳаларини тайёрлаш ишини режалаштиришни

→ [уюштиради]

Олий Мажлис Раисининг таклифига биноан қонун лойиҳаларини ва бошқа ҳужжатларни дастлабки тарзда

→ [кўриб чиқади]

Олий Мажлис сессиясида депутатлар билдирган таклиф ва мулоҳазаларни таҳлил этади ҳамда улар юзасидан қарорлар

→ [қабул қилади]

Сессиялар оралиғидаги даврда қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда ва тартибда Олий Мажлис депутатларини жавобгарликка тортишга, шунингдек иш жойидаги маъмурият ташаббусига кўра депутатларни ишдан бўшатишга розилик бериш тўғрисидаги масалаларни

→ [қараб чиқади]

Олий Мажлис иши ва депутатлар ўз ваколатларини самарали амалга оширишлари билан боғлиқ бўлган бошқа масалаларни кўриб чиқади. Олий Мажлис Кенгаши ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан қарорлар қабул қилади, уларни белгиланган тартибда

→ [эълон қилади]

14.7. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг қўмиталари ва комиссиялари

- Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари
- Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитаси
- Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси
- Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитаси
- Аграр, сув ҳўжалиги масалалари ва озиқ-овқат қўмитаси
- Саноат, қурилиш, транспорт ва алоқа масалалари қўмитаси
- Иқтисодий ислоҳ қилиш масалалари ва тадбиркорлик қўмитаси
- Ижтимоий масалалар ва бандлик қўмитаси
- Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси
- Атроф — муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш масалалари қўмитаси
- Матбуот ва ахборот қўмитаси
- Мудофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси
- Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш қўмитаси
- Ёшлар ишлари қўмитаси
- Регламент, одоб ва депутатлар фаолиятининг таъминоти комиссияси
- Оила ва аёллар муаммолари комиссияси
- Норматив-ҳуқуқий атамалар комиссияси

14.8. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси кўмиталари ва комиссияларининг ваколатлари

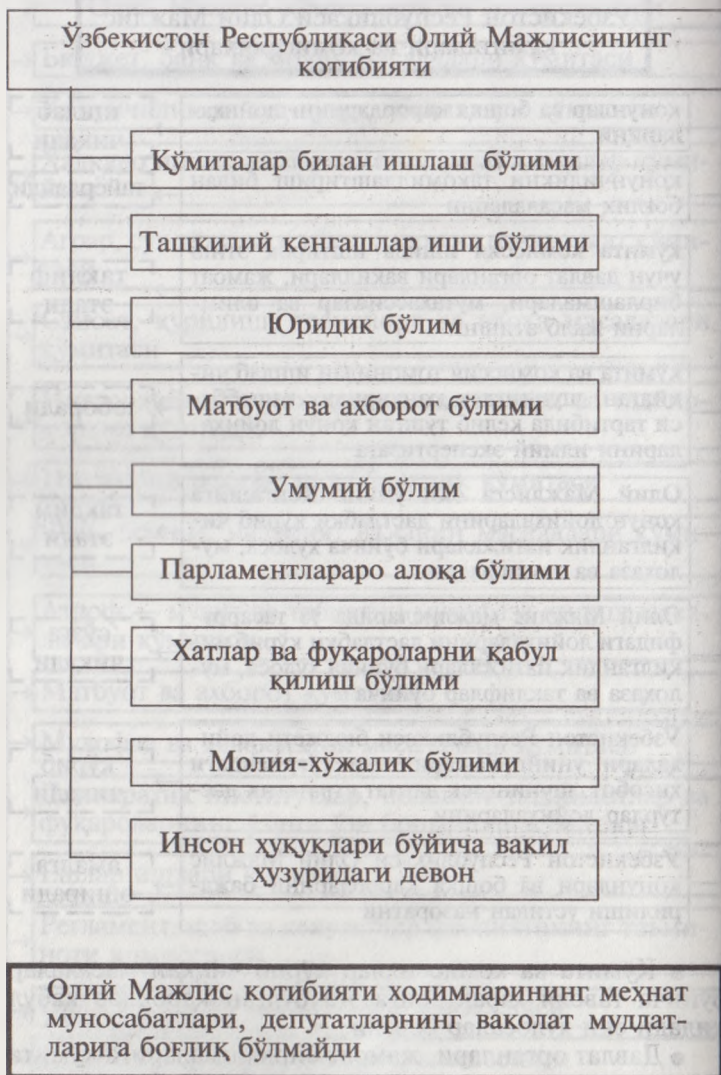
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис кўмиталари ва комиссиялари

қонунлар ва бошқа қарорларнинг лойиҳаларини	→	ишлаб чиқади
қонунчиликни такомиллаштириш билан боғлиқ масалаларни	→	тайёрлайди
кўмита комиссия ишида иштирок этиш учун давлат органлари вакиллари, жамоат бирлашмалари, мутахассислар ва олимларни жалб этишни	→	таклиф этади
кўмита ва комиссия томонидан ишлаб чиқилган, шунингдек қонунчилик ташаббуси тартибда келиб тушган қонун лойиҳаларини илмий экспертизага	→	юборади
Олий Мажлисга ёки унинг Кенгашига қонун лойиҳаларини дастлабки кўриб чиқилганлик натижалари бўйича хулоса, мулоҳаза ва таклифларни	→	тақдим этади
Олий Мажлис мажлисларида ўз тасарруфидаги лойиҳаларини дастлабки кўриб чиқилганлик натижалари бўйича хулоса, мулоҳаза ва таклифлар бўйича	→	сўзга чиқади
Ўзбекистон Республикаси бюджети лойиҳалари унинг бажарилиши тўғрисидаги ҳисобот, шунингдек давлат стратегик дастурлар лойиҳаларини	→	кўриб чиқади
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис қонунлари ва бошқа қарорларини бажарилиши устидан назоратни	→	амалга оширади

● Кўмита ва комиссиялар кўриб чиққан масалалар бўйича тавсия характерига эга бўлган қарорлар қабул қилади ёки хулосалар беради.

● Давлат органлари, жамоат бирлашмаларига кўмита ва комиссиялар томонидан мажбурий кўриб чиқилиши ёки кўрилган чоралар тўғрисида қарорда белгиланган муддатдан кечиктирилмасдан хабар қилиниши керак.

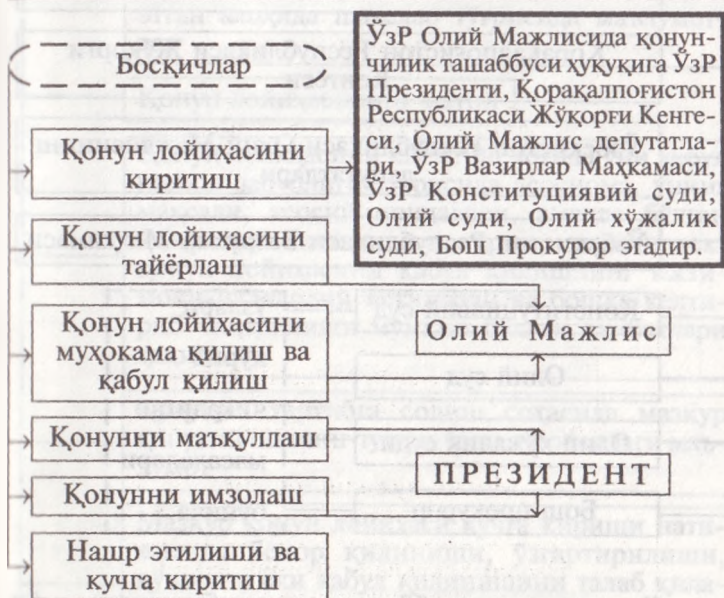
14.9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг котибияти

ҚОНУН ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИ

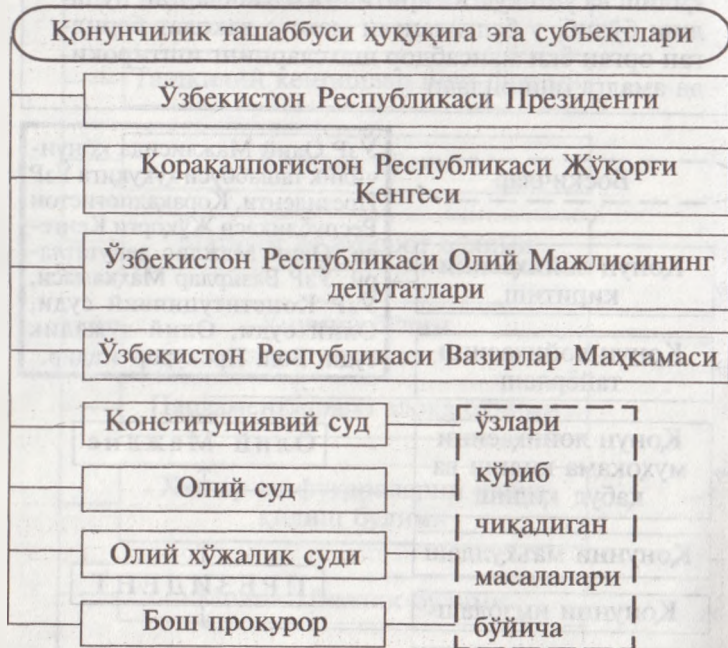
15.1. Қонун чиқариш жараёни босқичлари

Қонун чиқариш жараёни — бу қонунни қабул қилиш ва уни кучга киритишга бағишланган йўналиш бўлиб, у белгиланган махсус ваколат берилган орган ёки мансабдор шахсларнинг иштирокида амалга оширилади

15.2. Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари

Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари — бу қонунни ишлаб чиқиш, тайёрлаш, қабул қилиш, маъқуллаш, имзолаш ва халққа етказиш жараёнида иштирок этувчи мансабдор шахслардир (82-м.)

● Қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектлари — бу Ўзбекистон Республикасининг янги қонун лойиҳаларини Олий Мажлисга кўриб чиқиш учун киритиш ва янги ёки амалдаги қонунларни ўзгартириш тўғрисидаги қонун лойиҳасини қабул қилиш юзасидан таклифларни киритиш ҳуқуқига эга бўлган давлат органлари ва мансабдор шахслар ҳисобланади.

15.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига қонун лойиҳаларини киритиш тартиби

Олий Мажлисга қонун лойиҳасини киритиш вақтида қуйидаги ҳужжатлар ва материаллар тақдим этилиши керак

Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш ташаббускори ҳисобланган депутатлар, давлат органлари, жамоат бирлашмалари, муассасалар, шунингдек, уларни ишлаб чиқишда иштирок этган алоҳида шахслар тўғрисида маълумотлар

Қонун лойиҳасининг матни

Қонун лойиҳасини киритиш чоғида уни қабул қилиш зарурлиги тўғрисида асоснома, унинг мақсади, асосий қоидалари, амалда бўлган қонунлар тизимидаги, ўрни, шунингдек, қонун лойиҳасини қабул қилишнинг ижтимоий-иқтисодий истиқболи ва бошқа келтириб чиқарилиши мумкин бўлган оқибатлари ҳақида

Ҳуқуқий тартибга солиш соҳасида мазкур қонунчиликнинг туган ўрни тўғрисидаги маълумот

Мазкур қонун лойиҳаси кучга кириши натижасида бекор қилиниши, ўзгартирилиши, қўшимча ёки қабул қилинишини талаб қиладиган қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатлар рўйхати

Ушбу Қонунни амалда қўллаш учун зарур бўлган, норматив-ҳуқуқий актлар ишлаб чиқиш тўғрисида тақлиф

Молиявий-иқтисодий асослар (агар қонун лойиҳасини қабул қилиш қўшимча қарорлар талаб этса)

15.4. Қонун лойиҳасини тайёрлаш

Қонун лойиҳасини тайёрлаш учун Олий Мажлис қўмиталари қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектларини, давлат ҳокимияти органлари вакилларини, жамоат бирлашмалари, илмий муассасаларни, мутахассисларни жалб қилади

Қўмита томонидан дастлабки кўриб чиқилган қонун лойиҳаси

Олий Мажлис Кенгашига тақдим этилади

Қўмита ёки бир неча қўмиталарга

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига

Вазирлик ва идораларга

Давлат ва жамоат органларига

Илмий муассасаларга

Экспертларга

йўллайди

16 - б ў л и м

ДАВЛАТ БОШЛИФИ

16.1. Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ўзбекистон Республикасининг Президенти — Ўзбекистон Республикаси давлат ва ижро этувчи ҳокимият бошлиғидир, у фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларига, Конституция ва қонунларга риоя этилишининг кафилидир

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Президент бўлиб камида 35 ёшга тулган, сайловгача Ўзбекистонда камида 10 йил муқим яшаган, давлат тилини яхши биладиган Ўзбекистон фуқароси сайланиши мумкин

Бир шахс сурункасига икки муддатдан ортиқ Ўзбекистон Республикаси Президенти бўлиши мумкин эмас (90 м. 1 қ.)

Умумий тенг ва тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан

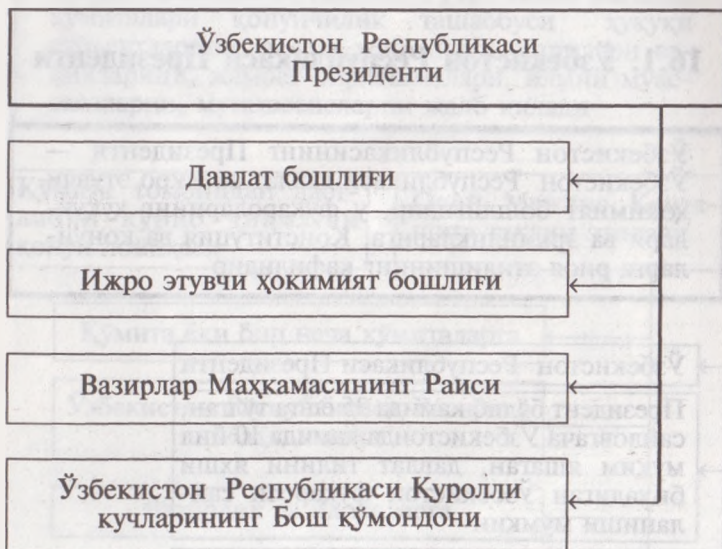
Беш йилга (90 м. 2 қ.)

Президентнинг шахси дахлсиздир
(91 м. 2 қ.)

Ўзбекистон Республикаси Президенти бетоблиги сабабли ўз вазифасини бажара олмаслиги, Олий Мажлис тузган давлат тиббий комиссияси хулосаси билан тасдиқланган тақдирда, ўн кун муддат ичида Олий Мажлиснинг фавкулудда йиғилишида депутатлар орасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти вазифасини вақтинча бажарувчи сайланади (96 м.)

сайланади

16.2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Конституциявий мансаби

16.3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат бошлиғи

Президент

Ижро этувчи ҳокимият девонини тузади ва унга раҳбарлик қилади; республика олий ҳокимияти ва бошқарув органларининг баҳамжиҳат ишлашини таъминлайди; Республика Вазирликларини, давлат қўмиталарини ҳамда давлат бошқарувининг бошқа органларини тузади ва тугатади, шу масалаларга доир фармонларни Олий Мажлис тасдиғига киритади

тузади ва унга раҳбарлик қилади

Бош Вазир, унинг биринчи ўринбосари, ўринбосарларини, Вазирлар Маҳкамаси аъзоларини, ЎзР Бош прокурори ва унинг ўринбосарларини кейинчалик Олий Мажлис тасдиғига киритади

тайинлайди ва лавозимдан озод қилади

Конституциявий суд раиси ва аъзолари, Олий суд раиси ва аъзолари, Олий ҳўжалик суди раиси ва аъзолари, ЎзР Марказий банки бошқаруви раиси, ЎзР Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг раиси лавозимларига номзодларини

Олий Мажлисга тақдим этади

Ўзбекистон Республикасининг чет мамлакатлардаги дипломатик ва бошқа вакилларини, вилоят, туман, шаҳар ва ҳўжалик судларининг судьяларини, Вилоятлар ҳокимларини ва Тошкент шаҳар ҳокимини

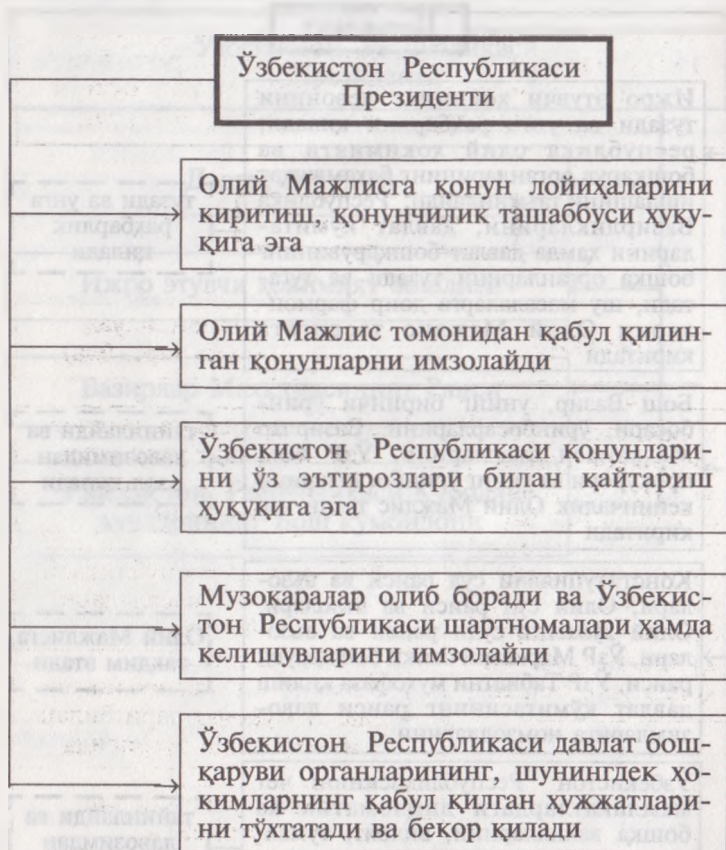
тайинлайди ва лавозимдан озод этади

Миллий хавфсизлик хизмати ва давлат назоратини

тузади, раҳбарларини тайинлайди ва лавозимдан озод этади

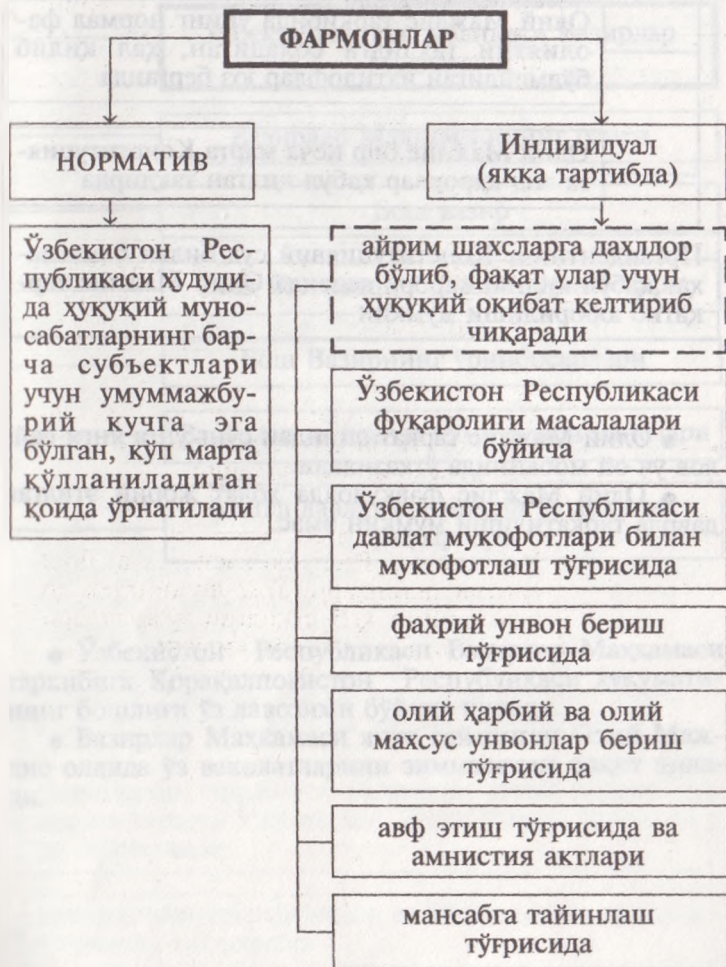
Давлат бошлиғи — бу давлат органлари тизимида, қоидага асосан олий ўрин эгалловчи, мансабдор, шахс ёки орган бўлиб, бундай мансабдор шахс Ўзбекистон Республика Президенти ҳисобланади.

16.4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қонунчилик соҳасидаги ваколатлари

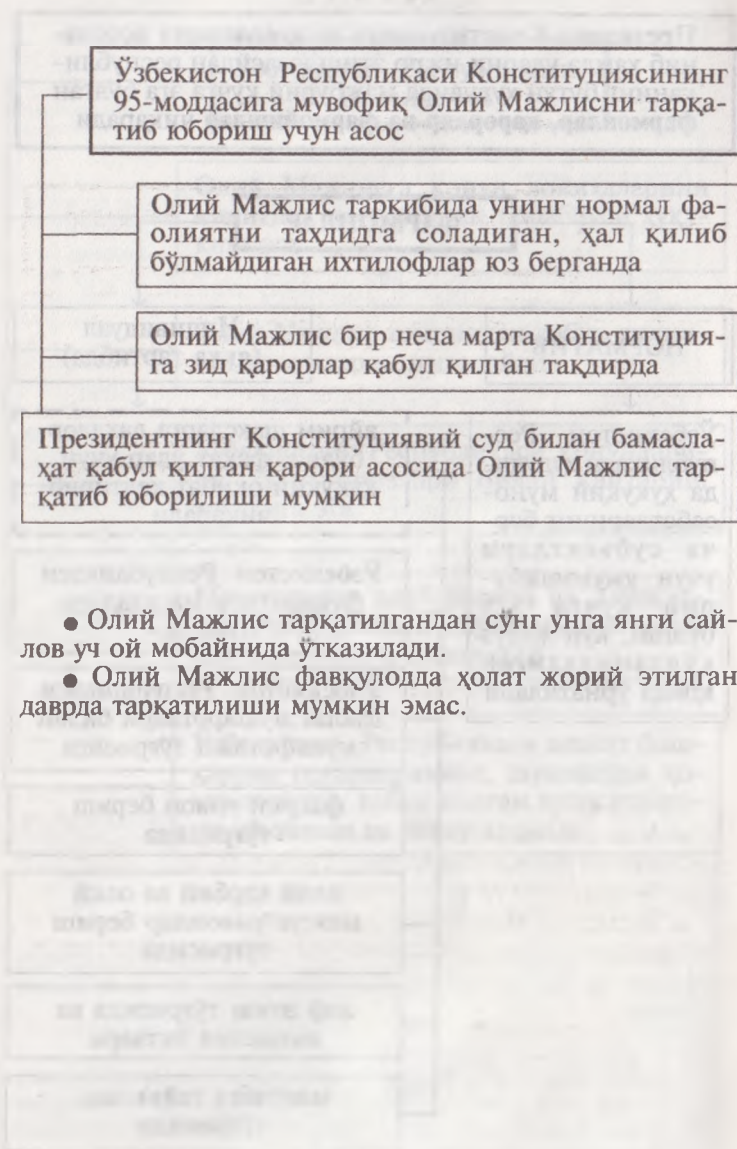

16.5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий ҳужжатлари

Президент Конституцияга ва қонунларга асосланиб ҳамда уларни ижро этиш юзасидан республиканинг бутун ҳудудида мажбурий кучга эга бўлган **фармонлар, қарорлар ва фармойишлар** чиқаради

16.6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисни тарқатиб юбориш ваколати

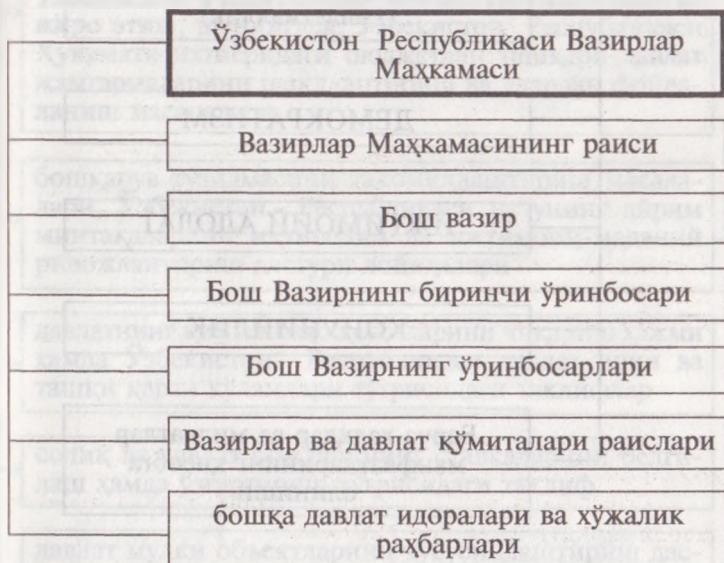

- Олий Мажлис тарқатилгандан сўнг унга янги сайлов уч ой мобайнида ўтказилади.
- Олий Мажлис фавқулодда ҳолат жорий этилган даврда тарқатилиши мумкин эмас.

17 - б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ

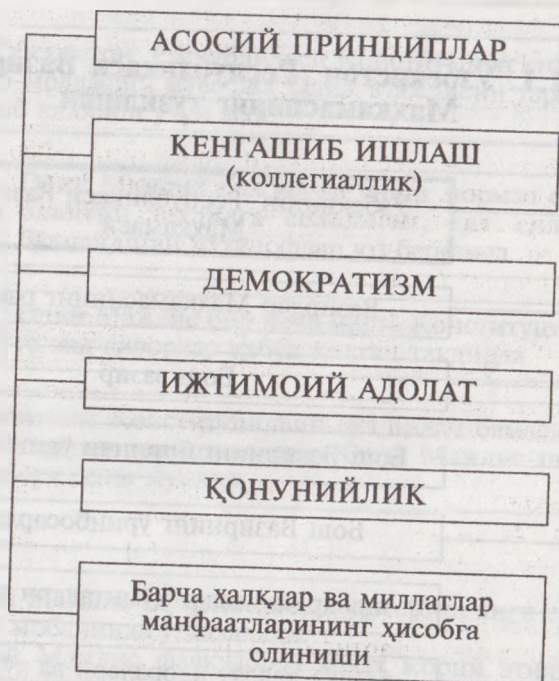
17.1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тузилиши

● Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси таркибига Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг бошлиғи ўз лавозими бўйича киради.

● Вазирлар Маҳкамаси янги сайланган Олий Мажлис олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қилади.

17.2. Вазирлар Маҳкамаси фаолиятининг асосий принциплари

17.3. Вазирлар Маҳкамаси мажлисларида кўриб чиқиладиган масалалар

Мажлисларда куйидагилар кўриб чиқилади
(Вазирлар Маҳкамаси тўғрисидаги қонуннинг
13-моддаси)

Ўзбекистон Республикаси бюджетини тайёрлаш ва ижро этиш, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати ихтиёридаги бюджетдан ташқари давлат жамғармаларини шакллантириш ва улардан фойдаланиш масалалари

бошқарув тузилмасини такомиллаштириш масалалари, Ўзбекистон Республикаси ва унинг айрим минтақаларини иқтисодий ва ижтимоий-маданий ривожлантириш дастури лойиҳалари

давлатнинг қимматбаҳо қоғозларини чиқариш ҳажми ҳамда Ўзбекистон Республикаси давлат ички ва ташқи қарзи кўламлари тўғрисидаги таклифлар

солиқ ва давлат божларининг ставкаларини белгилаш ҳамда ўзгартириш тўғрисидаги таклиф

давлат мулки объектларини хусусийлаштириш дастурларининг лойиҳалари ва хусусийлаштиришдан олинган маблағлардан фойдаланишнинг асосий йўналишлари тўғрисидаги таклифлар

белгилаб қўйилган давлат нархлари қўлланиладиган маҳсулотлар, товарлар ва хизматлар рўйхати

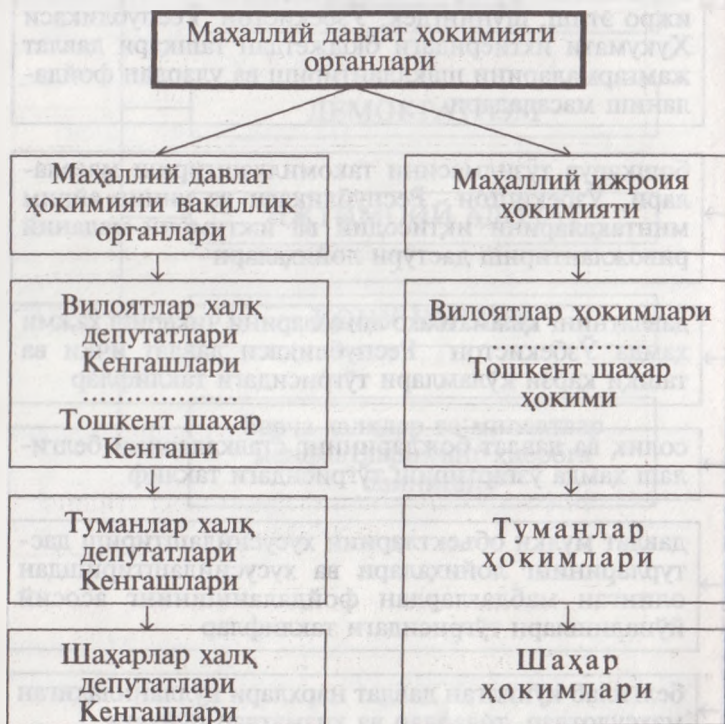
қонунчилик ташаббуси тартибида Олий Мажлисга киритиладиган Ўзбекистон Республикаси қонунлари лойиҳалари

давлатлараро шартномалар ва битимларни имзолаш тўғрисида таклифлар

18 - б ў л и м

МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ВА ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ

18.1. Маҳаллий давлат ҳоқимияти органлари тизими

18.2. Маҳаллий ҳокимият органларининг конституциявий ваколатлари

Маҳаллий ҳокимият органлари ихтиёрига қуйидагилар киради:

қонунийликни, ҳуқуқий-тартиботни ва фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш

ҳудудларни иқтисодий, ижтимоий ва маданий ривожлантириш

маҳаллий бюджетни шакллантиради ва уни ижро этиш, маҳаллий солиқлар ва йиғимларни белгилаш, бюджетдан ташқари жамғармаларни ҳосил қилиш

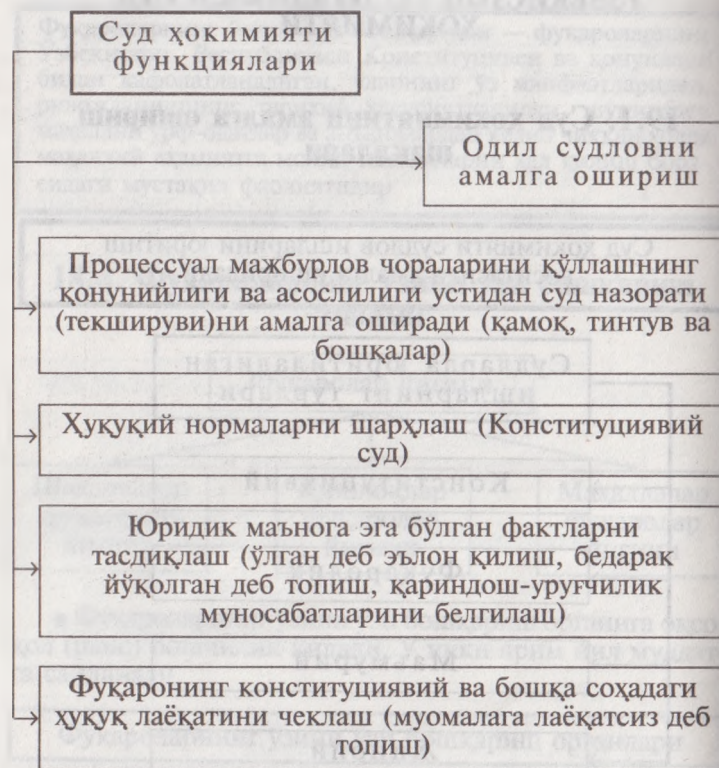
маҳаллий коммунал хўжаликка раҳбарлик қилиш

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш

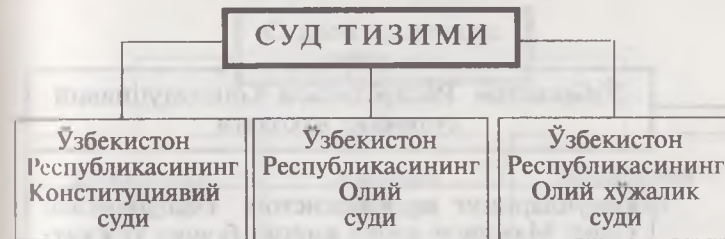
фуқаролик ҳолати актларини қайд этишни таъминлаш

норматив ҳужжатларни қабул қилиш ҳамда конституция ва қонунга зид бўлмаган бошқа ваколатларни амалга ошириш

19.2. Суд ҳокимиятининг вазифаси

19.3. Ўзбекистон Республикаси суд тизими

- Фавқулодда судлар тузишга йўл қўйилмайди.
- Судьялар мустақилдир, фақат қонунга бўйсунадилар.
- Судьяларнинг дахлсизлиги қонун билан кафолатланади.
- Ҳамма судларда ишлар очиқ кўрилади. Ишларни очиқ мажлисда тинглашга қонунда белгиланган ҳолларда йўл қўйилади.
- Суд ҳокимияти чиқарган ҳужжатлар барча давлат органлари, жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурийдир.

19.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий
судининг ваколати

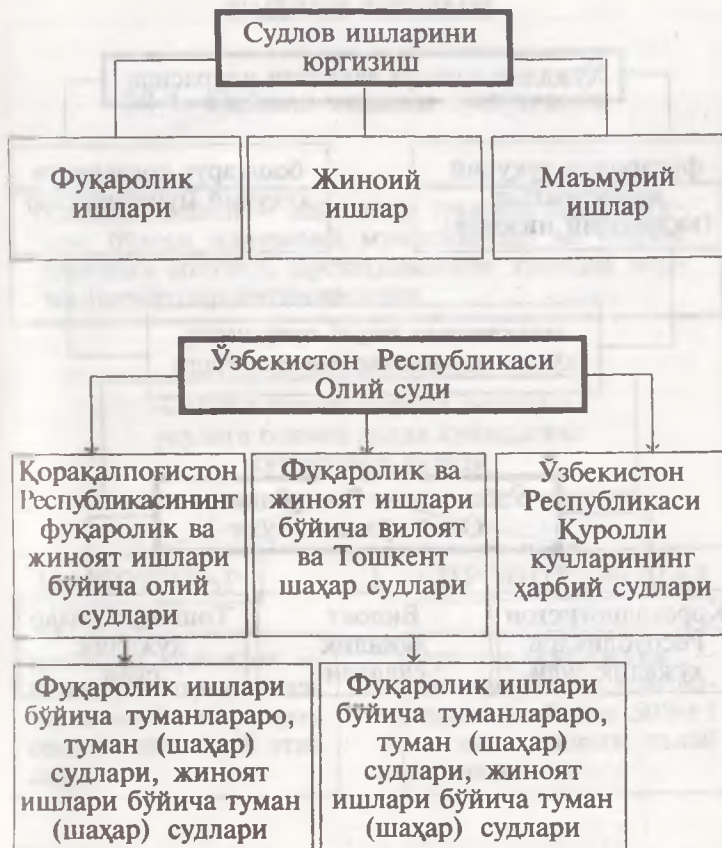
қонунларнинг ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қабул қилган бошқа ҳужжатларнинг, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонларининг, ҳукумат қарорларининг, давлат ҳокимияти маҳаллий органлари қарорлари, Ўзбекистон Республикаси давлатлараро шартномаларининг ва бошқа мажбуриятларининг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мослигини аниқлайди

Қорақалпоғистон Республикасининг Конституцияси Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқлиги тўғрисида ҳулоса беради

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг нормаларига шарҳ беради

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари билан берилган ваколат доирасида бошқа ишларни кўриб чиқади

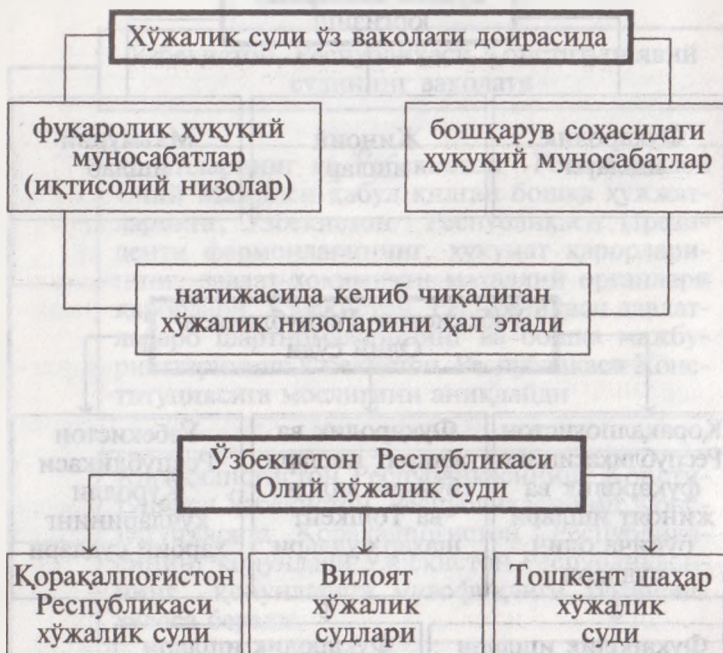
19.5. Ўзбекистон Республикаси Олий суди

● Суд томонидан қабул қилинган ҳужжатлар қатъий на Республиканинг барча ҳудудида бажарилиши мажбурийдир.

● Ўзбекистон Республикаси Олий суди — Қорақалпоғистон Республикаси Олий суди, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туман ва шаҳар судларининг судлов фаолияти устидан назорат олиб бориш ҳуқуқига эга.

19.6. Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди

20 - б ў л и м

САЙЛОВ ТИЗИМИ

20.1. Сайлов тизими тушунчаси

Сайлов тизими — сайловлар ўтказиш билан боғлиқ бўлган ижтимоий муносабатлар ва уларни тартибга солувчи, мустаҳкамловчи ҳуқуқий норма (меъёр)лар йиғиндиси

Сайлов натижаларини аниқлаш усулига боғлиқ ҳолда қуйидагича кўринишда бўлади

МАЖОРИТАР

нисбатан кўпчилик — номзод бошқа номзодларга нисбатан кўпроқ овоз олиши талаб этилади

ПРОПОРЦИОНАЛ

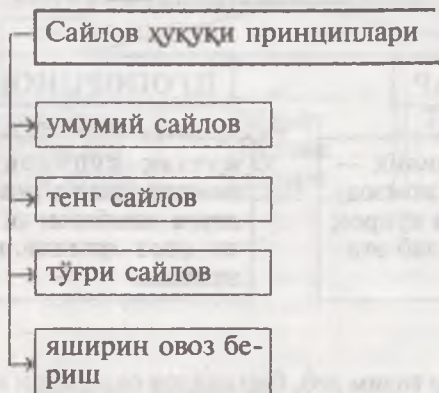
мутлақ кўпчилик — номзод бошқа номзодларга нисбатан 50%+1 та овоз олиши талаб этилади

● Мажоритар тизим деб, бир сайлов округидан кўпчилик овозни олган номзод сайлаган тизимга айтилади.

● Мажоритар сайлов тизимида аниқ бир номзодга овоз берилади. Белгиланган миқдордаги овозни олган номзод сайланган ҳисобланади. Ўзбекистонда мажоритар усул қўлланилади.

● Пропорционал сайлов тизимида, партия рўйхати-га овоз берилади. Ҳар бир партиёга мамлакат миқёсида тўпланган овозга қараб, депутатлик ўрни ажратилади.

20.2. Сайлов турлари ва принциплари

20.3. Сайлов ҳуқуқи

Сайлов ҳуқуқи — сайловлар ташкил этиш ва ўтказиш тартибини, шунингдек, аниқ фуқароларнинг сайлаш ва сайланиш (субъектив ҳуқуқ) ҳуқуқини қатъий белгиловчи нормалар йиғиндисидан иборат

Актив сайлов
ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикаси
фуқароларининг давлат
ҳокимияти органларига ва
фуқароларнинг ўзини ўзи
бошқариш органларига
сайлаш ҳуқуқидир

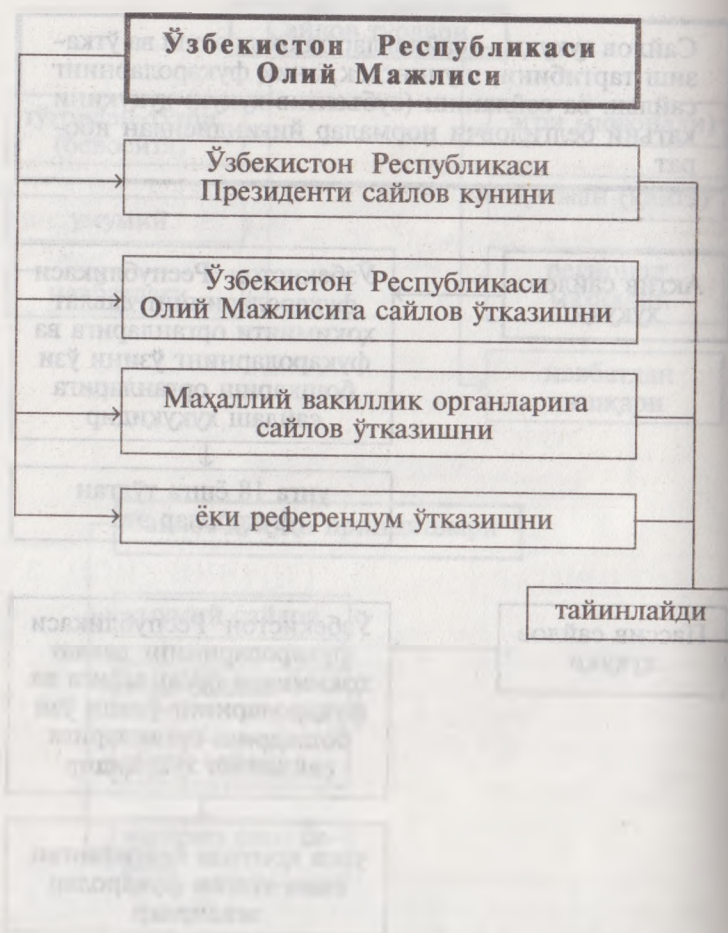
унга 18 ёшга тўлган
фуқаролар эга

Пассив сайлов
ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикаси
фуқароларининг давлат
ҳокимияти органларига ва
фуқароларнинг ўзини ўзи
бошқариш органларига
сайланиш ҳуқуқидир

унга қонунда белгиланган
ёшга тўлган фуқаролар
эгадирлар

20.4. Сайловлар ва референдумни тайинлаш тартиби

20.5. Номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи

Ўзбекистон
Республикаси
Президентлигига

→ номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар ва ҳокимият
вакиллик органлари эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган тақдирдагина, Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод кўрсатиши мумкин.

Ўзбекистон Рес-
публикаси Олий
Мажлиси депутат-
лигига

→ номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар, Қорақал-
поғистон Республикаси Жў-
қорғи Кенгеси, халқ депутат-
лари вилоятлар ва Тошкент
шаҳар Кенгашлари, бевосита
фуқаролар эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган сайловда иштирок этишини қўллаб-қувватловчи, камида эллик минг сайловчининг имзосини тўплаган тақдирдагина, Олий Мажлис депутатлигига номзод кўрсатиши мумкин.

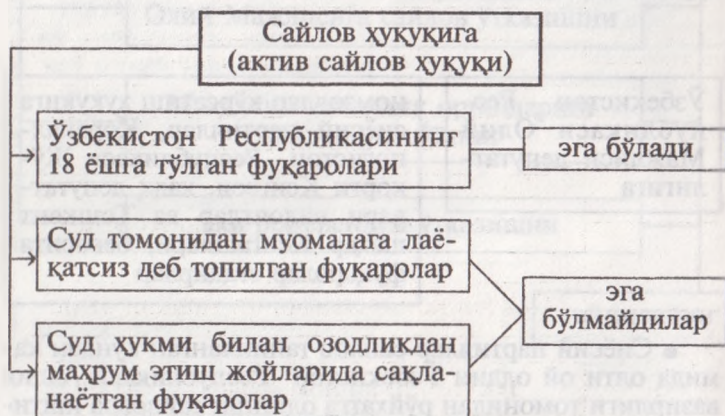
Халқ депутатлари
вилоятлар ва Тош-
кент шаҳар Кен-
гашлари депутатли-
гига

→ номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар, халқ депу-
татлари туман ва шаҳар Кен-
гашлари, бевосита фуқаролар
эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин, белгиланган тартибда рўйхатга олинган тақдирдагина депутатликка номзод кўрсатиши мумкин.

20.6. Умумий сайлов ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикасининг барча фуқаролари ижтимоий келиб чиқиши, ижтимоий ва умумий маъқеи, ирқий ва миллий мансублиги, жинси, маълумоти, тили, динга муносабати, машғулоти-нинг тури ва хусусиятидан қатъиназар сайловлар-да иштирок этадилар

● 35 ёшға тўлган фуқаролар Ўзбекистон Президентлигига, сайлов кунигача 25 ёшға тўлган фуқаролар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига, сайлов кунигача 21 ёшға тўлган фуқаролар ҳокимиятнинг маҳаллий вакиллик органларига сайланиш ҳуқуқиға эгадирлар (пассив сайлов ҳуқуқи).

● Ўзбекистон Республикаси фуқароси бир вақтнинг ўзида иккитадан ортиқ вакиллик органининг депутати бўлиши мумкин эмас.

20.7 Сайлов жараёни босқичлари

Сайлов фаолияти деб, давлат органлари ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларига сайловларни ташкил этиш ва ўтказишга йўналтирилган, махсус ваколат берилган органлар ва шахсларнинг фаолиятлари тушунилади

Сайлов жараёни босқичлари

Сайловни тайинлаш

Сайлов округларини тузиш

Сайлов участкаларини ташкил этиш

Сайлов комиссияларини ташкил этиш

Депутатликка номзодлар кўрсатиш

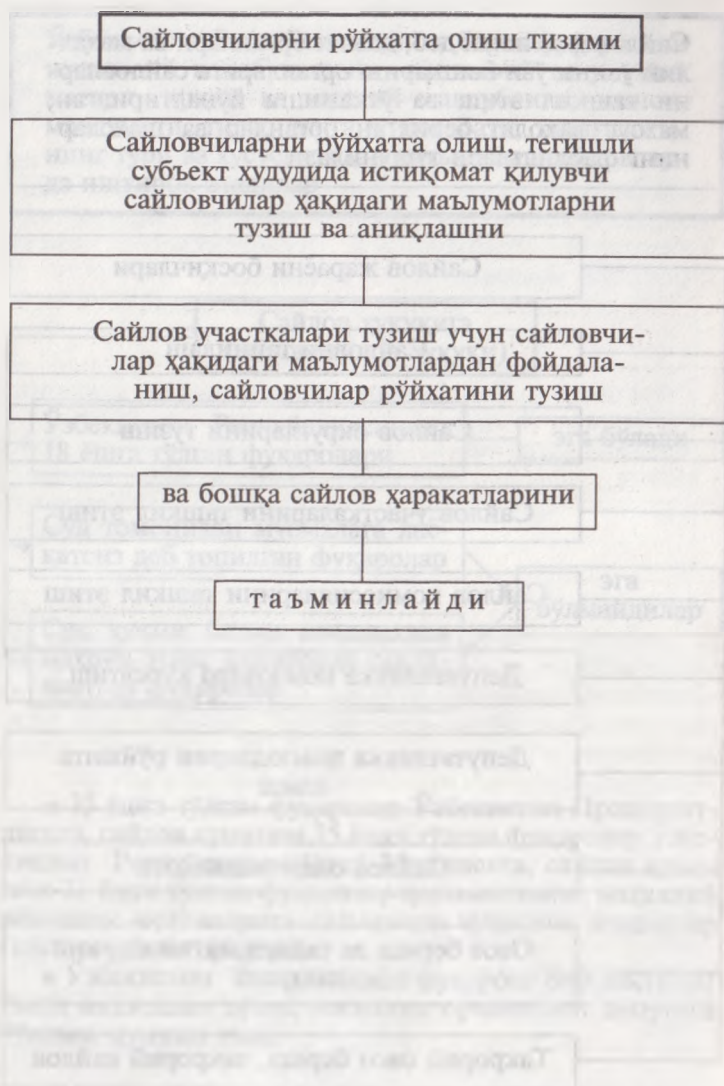
Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш

Сайлов олди ташвиқоти

Овоз бериш ва сайлов натижаларини аниқлаш

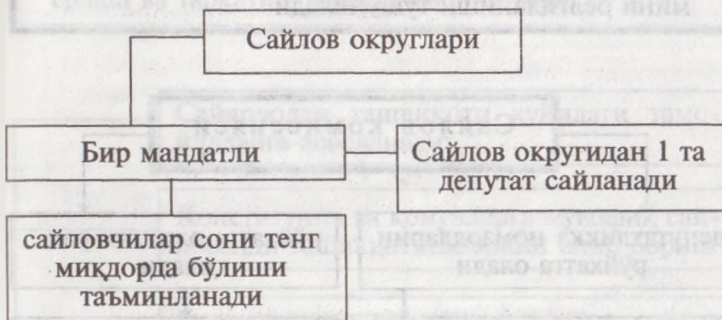
Такрорий овоз бериш, такрорий сайлов

20.8. Сайловчиларни рўйхат (ҳисоб)га олиш

20.9. Сайлов округларининг турлари

Сайлов округлари — бу қонунга мувофиқ тузилган ҳудуд бўлиб, унда бевосита фуқаролар томонидан депутат ёки Президент сайланади

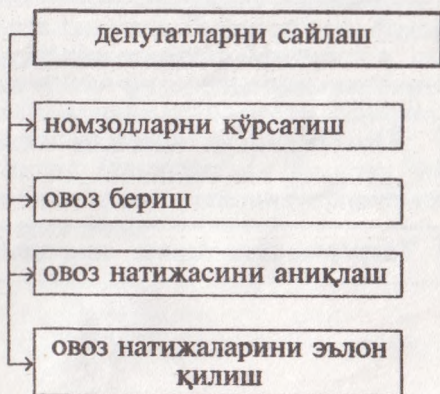
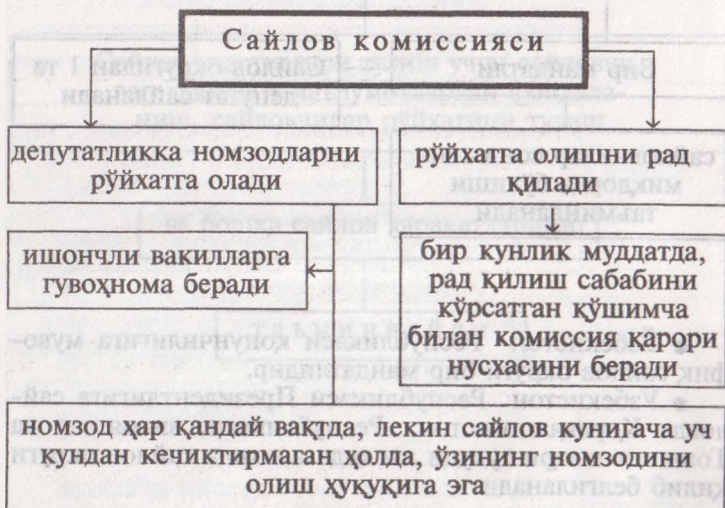

● Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига мувофиқ сайлов округи бир мандатлидир.

● Ўзбекистон Республикаси Президентлигига сайловда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳудуди алоҳида-алоҳида сайлов округи қилиб белгиланади.

20.10. Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш

Рўйхатга олиш деб, ўзининг қўллаб-қувватланиши учун сайловчиларни белгиланган тартибдаги имзоларини йиққан, қонун тартиби билан ўрнатилган фуқаронинг депутатликка номзоди мақоми белгиланиши тушунилади

20.11. Сайловолди ташвиқоти

Сайловолди ташвиқоти — бу сайловларда ютиб чиқиш мақсадида сайловчиларнинг маълум номзодларни ёқлаб ёки қарши овоз бериш учун фуқаролар, номзодлар, сайлов бирлашмалари, сайлов блоклари, жамоат бирлашмаларининг ахборот тайёрлаш ва тарқатиш бўйича фаолиятидир

Сайловолди ташвиқоти қуйидаги тамойилларга асосланади:

Конституция ва қонунларга мувофиқ сайловолди ташвиқотини эркин олиб бориш

ташвиқотнинг ҳар қандай номзод, сайлов бирлашмасини ёқлаб ёки унга қарши олиб борилишининг мумкинлиги

номзодга оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишнинг тенглиги

ташвиқотда сайлов комиссияси аъзолари, давлат органлари, давлат органларининг ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг мансабдор шахслари, диний бирлашмалар, хайрия ташкилотлари, ҳарбий хизматчиларнинг иштирокининг тақиқланиши

сайловлар олиб боришда ҳуқуқларнинг поймол этилишига йўл қўйилмаслиги

20.12. Фуқаролар сайлов ҳуқуқларининг бузилиши устидан: шикоят қилиш

Шикоят қилиш ҳуқуқи — фуқароларнинг сайлов ҳуқуқларини таъминлашнинг муҳим кафолатидир.

Фуқаролар томонидан сайлов ҳуқуқларини бузувчи давлат ҳокимияти органлари, маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахсларнинг қарорлари ва ҳатти-ҳаракатлари ёки ҳаракатсизликлари устидан

сайлов
комиссияси
ва судга

шикоят
қилинади

Сайлов комиссиялари ва уларнинг мансабдор шахслари қарори ҳамда ҳатти-ҳаракатлари ёки ҳаракатсизликлари устидан

судга

юқори турувчи
сайлов
комиссиясига

шикоят
қилинади

21 - б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРОКУРАТУРАСИ

21.1. Прокуратура идоралари фаолиятини ташкил этиш принциплари

Ўзбекистон Республикаси прокуратура идоралари

Ўз фаолиятини ташкил этишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонунларига аниқ риоя этишлари ва уларнинг талабларини бажаришлари шарт

жиноят содир этишда айбдор бўлган шахсга нисбатан қўлланиладиган жазо ёки бошқа ҳуқуқий таъсир чораси одилona бўлиши, яъни жиноятнинг оғир-енгиллигига, айбнинг ва шахснинг ижтимоий хавфлилик даражасига мувофиқ бўлиши керак

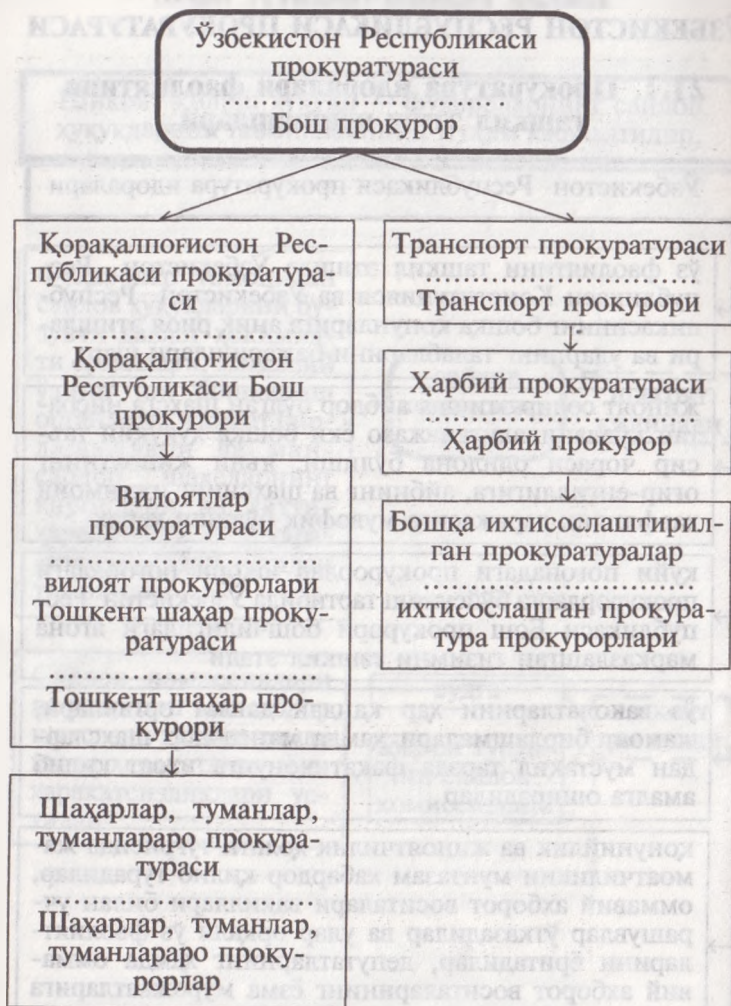
қуйи поғонадаги прокурорлар юқори поғонадаги прокурорларга буйсуниш тартибда Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори бошчилигидаги ягона марказлашган тизимни ташкил этади

Ўз ваколатларини ҳар қандай давлат органлари, жамоат бирлашмалари ҳамда мансабдор шахслардан мустақил тарзда фақат қонунга итоат қилиб амалга оширадилар

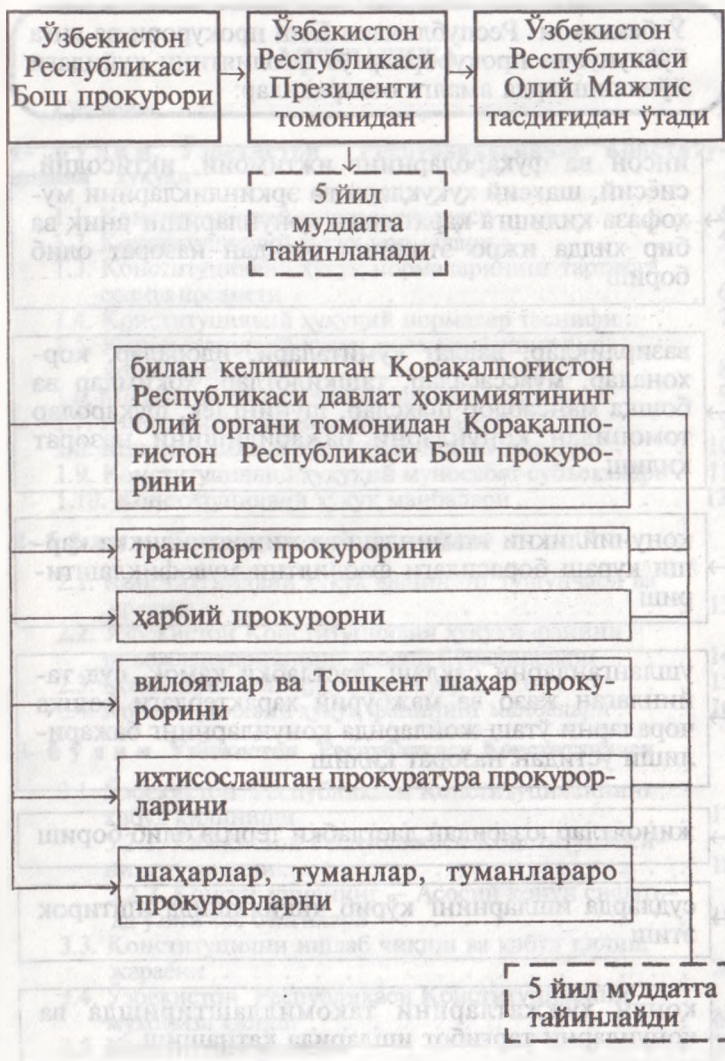
қонунийлик ва жиноятчилик ҳолати тўғрисида жамоатчиликни мунтазам хабардор қилиб турадилар, оммавий ахборот воситалари вакиллари билан учрашувлар ўтказадилар ва улар орқали ўз фаолиятларини ёритадилар, депутатларнинг ҳамда оммавий ахборот воситаларининг ёзма мурожаатларига қонунда белгиланган тартибда ахборот тақдим этадилар

фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш тўғрисидаги, шунингдек давлат сири ҳамда қонун билан муҳофаза қилинадиган бошқа сирни сақлаш ҳақидаги қонун талабларига зид келмайдиган даражада ошкора иш кўрадилар

21.2. Прокуратура органлари тизими

21.3. Ўзбекистон Республикасида прокурорларни тайинлаш тартиби

21.4. Прокуратура фаолиятининг асосий йўналишлари

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унга бўйсунувчи прокурорлар ўз фаолиятини қуйидаги йўналишларда амалга оширадилар:

→ инсон ва фуқароларнинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, шахсий ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза қилишга қаратилган қонунларнинг аниқ ва бир хилда ижро этилиши устидан назорат олиб бориш

→ вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, ҳокимлар ва бошқа мансабдор шахслар, шунингдек, фуқаролар томонидан қонунларни бажарилишини назорат қилиш

→ қонунийликни таъминлаш ва жиноятчиликка қарши кураш борасидаги фаолиятни мувофиқлаштириш

→ ушланганларни сақлаш, дастлабки қамоқ, суд тайинлаган жазо ва мажбурий характердаги бошқа чораларни ўташ жойларида қонунларнинг бажарилиши устидан назорат қилиш

→ жиноятлар юзасидан дастлабки тергов олиб бориш

→ судларда ишларнинг кўриб чиқилишида иштирок этиш

→ қонун ҳужжатларини такомиллаштиришда ва қонунларни тарғибот ишларида қатнашиш

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
1- бўлим. Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий ҳуқуқи	
1.1. Конституциявий ҳуқуқ тушунчаси	4
1.2. Конституциявий ҳуқуқ нормалари	5
1.3. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг тартибга солиш предмети	6
1.4. Конституциявий ҳуқуқий нормалар таснифи	7
1.5. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг амал қилиш ҳудуди	8
1.6. Моддий ва процессуал нормалар	9
1.7. Императив ва диспозитив нормалар	9
1.8. Конституциявий ҳуқуқий муносабатлар	10
1.9. Конституциявий ҳуқуқий муносабат субъектлари	11
1.10. Конституциявий ҳуқуқ манбалари	12
2- бўлим. Конституциявий ҳуқуқ фани	
2.1. Конституциявий ҳуқуқ фанининг тушунчаси ва предмети	13
2.2. Ўзбекистон Конституциявий ҳуқуқи фанини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари	14
2.3. Конституциявий ҳуқуқ фани усули	15
2.4. Конституциявий ҳуқуқ фанининг манбалари	16
3- бўлим. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси	
3.1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилиниши	17
3.2.1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг тузилиши	18
3.2.2. Конституциянинг — Асосий қонун сифатида ўзига хос белгилари	19
3.3. Конституцияни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш жараёни	20
3.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини муҳофаза қилиш	21
3.5. Конституционализм	22
4- бўлим. Конституциявий тузум	
4.1. Конституциявий тузум асослари	23
4.2. Ўзбекистон Республикасининг давлат суверенитети	24

4.3. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи	25
4.4. Ўзбекистон Республикаси Давлат герби	27
4.5. Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси	29

5-б ў л и м. Халқ ҳокимиятчилиги

5.1. Халқ ҳокимиятининг Конституциявий асослари	31
5.2. Халқ ҳокимиятчилигининг таъминланиши	32

6- б ў л и м. Давлат

6.1. Давлат тушунчаси, моҳияти ва таркибий қисмлари	33
6.2. Давлат ҳокимияти	33
6.3. Давлат ҳокимияти органлари	34
6.4. Ўзбекистон Республикасида инсонларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш буйича давлатнинг конституциявий бурчлари	35
6.5. Ҳокимият бўлинишининг конституциявий принциплари	36
6.6. Ўзбекистон Республикаси Олий давлат ҳокимияти тизими	37
6.7. Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти	38
6.8. Ўзбекистон Республикаси ижро этувчи ҳокимияти	39
6.9. Ижро этувчи ҳокимиятнинг аҳамияти	40
6.10. Бошқарув шакли	41
6.11. Ўзбекистон Республикаси Суд ҳокимияти	42

7- б ў л и м. Конституция ва қонун устуңлиги

7.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устуворлиги	43
7.2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг норма ва қоидалари	44

8- б ў л и м. Ташқи сиёсат

8.1. Ўзбекистон Республикаси халқаро ҳуқуқ субъекти	45
8.2. Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатининг асосий принциплари	45

9- б ў л и м. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолати

9.1. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолатининг конституциявий асослари	46
9.2. Шахс ҳуқуқий ҳолатининг таркиби	47

10- б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги

10.1. Ўзбекистон Республикасида фуқаролик институ нормаларини ҳуқуқий тартибга солиш	48
10.2. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги принциплари ва хусусиятлари	49

10.3. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига эга бўлиш асослари	50
10.4. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тўхта-тилиши асослари	51
10.5. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғриси-даги ишларни юритувчи давлат органлари	52

11-б ў л и м. Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчлари

11.1. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг таснифи	53
11.2. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар	54
11.3. Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар	55
11.4. Иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқ ва эркинликлар	56
11.5. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафо-латлари	57
11.6. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурч-лари	58

12-б ў л и м. Жамият ва шахс

12.1.1. Жамиятнинг иқтисодий негизлари	59
12.1.2. Умуммиллий бойликлар	59
12.2. Нодавлат ташкилотлар	60
12.2.1. Нодавлат ташкилотлар тушунчаси	60
12.2.2. Нодавлат ташкилотлари тизими	61
12.2.3.1. Ўзбекистонда мавжуд сиёсий партиялар	62
12.2.3.2. Сиёсий партияларнинг ташкил этилиши ва фаолиятининг принциплари	63
12.2.4. Жамоат бирлашмалари	64
12.2.5. Жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолиятини тақиқлашнинг Конституциявий асослари	65

13-б ў л и м. Ўзбекистон Республикасининг давлат ва маъмурий-ҳудудий тузилиши

13.1. Давлат тузилиши тушунчаси ва унинг турлари	66
13.2. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳу-дудий тузилиши	67
13.3. Қорақалпоғистон Республикасининг конститу-циявий ҳуқуқий ҳолати (мақоми)	68
13.4. Ўзбекистон Республикаси ҳудуди	69

14-б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси

14.1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳуқуқий ҳолати	70
14.2. Олий Мажлис ишининг ташкилий шакли	71
14.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколатлари	72

14.4. Ўзбекистон Республика Олий Мажлиси тузилиши	73
14.5. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раиси	74
14.6. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши	75
14.7. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссиялари	76
14.8. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмита ва комиссияларининг ваколатлари	77
14.9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг котибияти	78

15- бўлим. Қонун чиқариш жараёни

15.1. Қонун чиқариш жараёни босқичлари	79
15.2. Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари	80
15.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига қонун лойиҳаларини киритиш тартиби	81
15.4. Қонун лойиҳасини тайёрлаш	82

16- бўлим. Давлат бошлиғи

16.1. Ўзбекистон Республикаси Президенти	83
16.2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Конституциявий мансаби	84
16.3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат бошлиғи	85
16.4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қонунчилик соҳасидаги ваколатлари	86
16.5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий ҳужжатлари	87
16.6. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Олий Мажлисни тарқатиб юбориш ваколати	88

17- бўлим. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

17.1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тузилиши	89
17.2. Вазирлар Маҳкамаси фаолиятининг асосий принциплари	90
17.3. Вазирлар Маҳкамаси мажлисларида кўриб чиқиладиган масалалар	91

18-бўлим. Маҳаллий давлат ҳокимияти ва ўзини ўзи бошқариш

18.1. Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари тизими	92
18.2. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг конституциявий ваколатлари	93
18.3. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариши тушунчаси	94
18.4. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш тизими	94

19- бўлим. Ўзбекистон Республикаси суд ҳокимияти

19.1. Суд ҳокимиятини амалга ошириш шакллари	95
19.2. Суд ҳокимиятининг вазифаси	96
19.3. Ўзбекистон Республикаси суд тизими	97
19.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди	98
19.5. Ўзбекистон Республикаси Олий суди	99
19.6. Ўзбекистон Республикаси Олий ҳужалик суди	100

20- бўлим. Сайлов тизими

20.1. Сайлов тизими тушунчаси	101
20.2. Сайлов турлари ва принциплари	102
20.3. Сайлов ҳуқуқи	103
20.4. Сайловлар ва референдумни тайинлаш тартиби	104
20.5. Номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи	105
20.6. Умумий сайлов ҳуқуқи	106
20.7. Сайлов жараёни босқичлари	107
20.8. Сайловчиларни рўйхат (ҳисоб)га олиш	108
20.9. Сайлов округларининг турлари	109
20.10. Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш	110
20.11. Сайловолди ташвиқоти	111
20.12. Фуқаролар сайлов ҳуқуқларини бузилиши устидан шикоят қилиш	112

21- бўлим. Ўзбекистон Республикаси прокуратураси

21.1. Прокуратура идоралари фаолиятини ташкил этиш принциплари	113
21.2. Прокуратура органлари тизими	114
21.3. Ўзбекистон Республикасида прокурорларни тайинлаш тартиби	115
21.4. Прокуратура фаолиятининг асосий йўналишлари	116
<i>Мундарижа</i>	<i>117</i>

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ

фанига схемали ўқув-методик қўлланма

**«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент — 2001**

**Муҳаррирлар Ш. Р. Эргашева, Г. Абдуллаева
Рассом Р. Султонов
Бадий муҳаррир К. Акчулаков
Техник муҳаррир Д. Габдрахманова
Мусахҳиҳ Ж. Тоирова**

Теришга берилди 6.04.2001. Чоп этишга рухсат берилди 28.05.2001.
Бичими 84X108 ¹/₃₂. Таймс гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма
табоғи 7,5. Нашриёт-ҳисоб табоғи 7,2. Адади 10.000 нусха. Буюртма
1859. Баҳоси келишилган нарҳда.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахо-
наси, 700083, Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.**

Ў32

Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи фанига схемали ўқув-методик қўлланма /Сўз боши: А. А. Азизхўжаев; Тузувчилар: А. Азизхўжаев, О. Хусанов, Х. Азизов ва бошқ. — Т.: «Шарқ», 2001. — 128 б.

1. Азизхўжаев А., тузувчи.

Ушбу схемали ўқув-методик қўлланма Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқи тизимининг алоҳида соҳаси ҳисобланган «Конституциявий ҳуқуқ» фанининг дастури асосида тайёрланган. Унда конституциявий ҳуқуқ фанининг ҳар бир мавзуси юзасидан тушунчалар, тамойиллар ва бошқа ҳолатлар схемали кўринишда берилган.

Мазкур ўқув-методик қўлланма ўзининг ўқимишлилиги ва схемалардаги кўриниши билан Республикамизда ҳуқуқ фанлари соҳасидаги дастлабки ишлардан ҳисобланади. У Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январдаги «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги фармойишини ҳаётга татбиқ этиб, Конституцияни ўрганаётганларга мўлжалланган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.

ББК 67.400(5У)я73

10-11-1918

A

900-

443

15